Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
GIOVANNI PITRUZZELLA
της 7ης Απριλίου 2022[1]

Υπόθεση C-460/20

TU,
RE
κατά
Google LLC

[αίτηση του Bundesgerichtshof
(Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Αίτημα διαγραφής συνδέσμων προς φερόμενες ως αναληθείς πληροφορίες και εικόνων υπό τη μορφή μικρογραφιών προεπισκόπησης (thumbnails)»

I. Εισαγωγή

1. Με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η οποία αποτελεί αντικείμενο των παρουσών προτάσεων, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία, στο εξής: BGH) υποβάλλει στο Δικαστήριο δύο ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 3, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων)[2] (στο εξής: ΓΚΠΔ), καθώς και του άρθρου 12, στοιχείο β', και του άρθρου 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών[3], υπό το πρίσμα των άρθρων 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Τα εν λόγω ερωτήματα υποβλήθηκαν στο πλαίσιο αγωγής που άσκησαν οι TU και RE (στο εξής, από κοινού: ενάγοντες) κατά της Google LLC (στο εξής: Google ή εναγομένη) με αίτημα, αφενός, τη διαγραφή ορισμένων συνδέσμων (links) οι οποίοι εμφανίζονται στα αποτελέσματα διαδικτυακής αναζήτησης που πραγματοποιείται μέσω της μηχανής αναζήτησης την οποία εκμεταλλεύεται η εναγομένη και οι

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

2 ΕΕ 2016, L 119, σ. 1.

3 ΕΕ 1995, L 281, σ. 31.

οποίοι παραπέμπουν σε διαδικτυακά άρθρα τρίτων που αναφέρονται στους ενάγοντες, και, αφετέρου, την παύση εμφάνισης των φωτογραφιών τις οποίες περιέχει ένα από τα εν λόγω άρθρα υπό τη μορφή των λεγόμενων μικρογραφιών προεπισκόπησης (thumbnails).

2. Είναι γνωστό ότι μια μηχανή αναζήτησης δεν φιλοξενεί απλώς το περιεχόμενο που παράγεται από άλλους στο διαδίκτυο, αλλά διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη διάδοση των πληροφοριών. Ο «πλούτος του διαδικτύου» θα παρέμενε απλώς δυνατότητα εάν ο χρήστης δεν μπορούσε να αποκτήσει πρόσβαση στις πληροφορίες που χρειάζεται μέσω των μηχανών αναζήτησης, ενώ, στον τεράστιο ωκεανό των πληροφοριών που παράγονται στο διαδίκτυο, μεγάλο μέρος τους θα εξακολουθούσε να είναι πρακτικά απρόσιτο χωρίς τη μεσολάβηση των εν λόγω μηχανών. Όταν η μηχανή αναζήτησης επιτρέπει στον χρήστη να πραγματοποιήσει αναζήτηση με βάση ορισμένες λέξεις–κλειδιά, όπως το όνομα ενός προσώπου, επιλέγει τις ιστοσελίδες που θα περιλάβει στα αποτελέσματα αναζήτησης και τη σειρά με την οποία θα εμφανιστούν στον κατάλογο αποτελεσμάτων, με τεράστιες συνέπειες στη διάδοση των πληροφοριών. Οι επιλογές αυτές πραγματοποιούνται με τον αλγόριθμο που εφαρμόζεται και, ως εκ τούτου, εξαρτώνται από τα κριτήρια που έχει επιλέξει κατά τη δραστηριότητα προγραμματισμού ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης. Περαιτέρω επιλογές πραγματοποιούνται, σε μεγάλη κλίμακα, στο πλαίσιο των λεγόμενων πολιτικών «content moderation» που εφαρμόζει η πλατφόρμα βάσει των προτύπων που έχει υιοθετήσει, για παράδειγμα, με σκοπό την υπεράσπιση του επιχειρηματικού της μοντέλου, την προστασία ορισμένων ευαίσθητων δεδομένων που διαδίδονται στους χρήστες ή την εκπλήρωση νόμιμων υποχρεώσεων. Οι δραστηριότητες αυτές συνεπάγονται τη λήψη αποφάσεων σχετικά με το περιεχόμενο που δεν πρέπει να δημοσιεύεται στα αποτελέσματα αναζήτησης των χρηστών του διαδικτύου.

3. Συνεπώς, η μηχανή αναζήτησης λειτουργεί ως «gatekeeper» των πληροφοριών, φράση με την οποία ορίζονται οι οντότητες των οποίων η δραστηριότητα είναι απαραίτητη για να καταστεί δυνατή η ένταξη των απόψεων ή των πληροφοριών που παράγονται από τρίτους στο κύκλωμα της δημοκρατικής επικοινωνίας. Αυτή η λειτουργία ελέγχου των «πυλών» από τις οποίες διέρχεται η ροή των πληροφοριών ασκείται από τις μηχανές αναζήτησης, όπως η Google, και έχει σημαντικές συνέπειες τόσο στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Χάρτη όσο και στα δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Ειδικότερα, η συμπερίληψη, στον κατάλογο αποτελεσμάτων που εμφανίζεται μετά από αναζήτηση που πραγματοποιείται με βάση το όνομα ενός προσώπου, μιας ιστοσελίδας και των πληροφοριών που περιέχει σχετικά με το εν λόγω πρόσωπο, διευκολύνει σημαντικά την προσβασιμότητα κάθε χρήστη του διαδικτύου στις εν λόγω πληροφορίες και μπορεί να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στη διάδοση των πληροφοριών αυτών και, ως εκ τούτου, στην άσκηση της ελευθερίας έκφρασης και πληροφόρησης. Για τον ίδιο λόγο, η συμπερίληψη αυτή ενδέχεται να συνιστά σημαντικότερη επέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του υποκειμένου των δεδομένων από ό,τι η δημοσίευση από τον εκδότη της επίμαχης ιστοσελίδας, όπως είχε την ευκαιρία να διευκρινίσει το Δικαστήριο με τη νομολογία του[4].

4. Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που αποτελεί αντικείμενο των παρουσών προτάσεων, η ιδιαιτερότητα της λειτουργίας που επιτελούν οι μηχανές αναζήτησης και η σύγκρουση που αυτή συνεπάγεται μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπονται στα άρθρα 7, 8 και 11 του Χάρτη αναδεικνύεται σε ένα σενάριο που δεν έχει ακόμη εξεταστεί από το Δικαστήριο, ήτοι σε εκείνο κατά το οποίο το υποκείμενο των δεδομένων αμφισβητεί την αλήθεια των δεδομένων που

[4] Βλ., ιδίως, σημεία 14 και 15 των παρουσών προτάσεων.

υποβάλλονται σε επεξεργασία και ζητεί, για τον λόγο αυτό, τη διαγραφή των συνδέσμων που παραπέμπουν σε περιεχόμενο το οποίο δημοσιεύεται από τρίτους και στο οποίο εμφανίζονται τα εν λόγω δεδομένα.

II. Το νομικό πλαίσιο

5. Πέραν των άρθρων 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, τα οποία κατοχυρώνουν, αντίστοιχα, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης και την επιχειρηματική ελευθερία, κρίσιμα για την παρούσα ανάλυση είναι, ιδίως, το άρθρο 12, στοιχείο β′, και το άρθρο 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 95/46, στο κείμενο των οποίων παραπέμπω απλώς, καθώς και το άρθρο 17 του ΓΚΠΔ. Το τελευταίο αυτό άρθρο κατοχυρώνει στην παράγραφο 1 το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να ζητήσει τη διαγραφή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, ιδίως όταν τα δεδομένα αυτά υποβλήθηκαν σε επεξεργασία παράνομα, καθώς και την αντίστοιχη υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να προβεί στην εν λόγω διαγραφή. Η παράγραφος 3, στοιχείο α′, του εν λόγω άρθρου διευκρινίζει ότι η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στον βαθμό που η επεξεργασία είναι απαραίτητη «για την άσκηση του δικαιώματος ελευθερίας της έκφρασης και του δικαιώματος στην ενημέρωση». Μνεία των λοιπών διατάξεων της οδηγίας 95/46 και του ΓΚΠΔ οι οποίες είναι σχετικές με την εξέταση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως θα γίνει κατά τη διάρκεια της ανάλυσης.

III. Η διαφορά της κύριας δίκης και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

6. Ο TU κατέχει θέσεις ευθύνης ή μερίδια συμμετοχής σε διάφορες εταιρίες παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Η RE ήταν η σύντροφος του TU και, μέχρι τον Μάιο του 2015, πληρεξουσία μίας εξ αυτών των εταιριών. Η ιστοσελίδα www.g…net (στο εξής: g-net) δημοσίευσε στις 27 Απριλίου 2015, στις 4 Ιουνίου 2015 και στις 16 Ιουνίου 2015, αντίστοιχα, τρία άρθρα τα οποία ασκούσαν κριτική και στα οποία διατυπώνονταν αμφιβολίες ως προς την αξιοπιστία του επενδυτικού σχήματος ορισμένων από τις εταιρίες αυτές. Το άρθρο της 4ης Ιουνίου 2015 περιείχε τέσσερις φωτογραφίες, τρεις του TU και μία της RE, στις οποίες οι ενάγοντες απεικονίζονταν να οδηγούν πολυτελή οχήματα, σε ελικόπτερο και μπροστά από ένα ναυλωμένο αεροσκάφος Οι εν λόγω εικόνες, σε συνδυασμό με τα άρθρα, ήταν ικανές να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι οι ενάγοντες διήγαν πολυτελή βίο με ξένα κεφάλαια. Σύμφωνα με τη σημείωση νομικού περιεχομένου («Impressum»), φορέας εκμετάλλευσης της ιστοσελίδας g-net είναι η G-LLC. Σκοπός της G-LLC είναι, κατά δήλωσή της, «να συμβάλλει σε μόνιμη βάση, μέσω ενεργούς ενημέρωσης και διαρκούς διαφάνειας, στην πρόληψη της απάτης στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα». Εντούτοις, πολλά δημοσιεύματα έχουν αναφερθεί επικριτικά στο επιχειρηματικό μοντέλο της G-LLC, προσάπτοντάς της, μεταξύ άλλων, ότι επιχειρεί να εκβιάσει επιχειρήσεις, δημοσιεύοντας αρχικά αρνητικά άρθρα και προτείνοντας στη συνέχεια να τα διαγράψει, έναντι χρηματικού ποσού. Τα άρθρα της 4ης Ιουνίου 2015 και της 16ης Ιουνίου 2015 εμφανίζονταν στον κατάλογο των αποτελεσμάτων αναζήτησης που προέκυπτε κατά την πληκτρολόγηση στη μηχανή αναζήτησης της Google του ονοματεπωνύμου των εναγόντων – τόσο μεμονωμένα όσο και σε συνδυασμό με ορισμένες εταιρικές επωνυμίες–, ενώ το άρθρο της 27ης Απριλίου 2015 εμφανιζόταν κατά την πληκτρολόγηση στη μηχανή αναζήτησης ορισμένων εταιρικών επωνυμιών. Τα εν λόγω αποτελέσματα περιείχαν σύνδεσμο προς τα επίμαχα άρθρα. Εξάλλου, η Google εμφάνισε τις φωτογραφίες των εναγόντων, οι οποίες περιλαμβάνονται στο άρθρο της 4ης Ιουνίου 2015, υπό τη μορφή μικρογραφιών προεπισκόπησης (thumbnails) στην επισκόπηση των αποτελεσμάτων της αναζήτησης εικόνων.

7. Οι ενάγοντες ζήτησαν από την εναγομένη, αφενός, να διαγράψει τους συνδέσμους προς τα εν λόγω άρθρα, τα οποία, κατά την άποψή τους, περιέχουν ορισμένους εσφαλμένους ισχυρισμούς και δυσφημιστικές απόψεις που βασίζονται σε αναληθή γεγονότα, και, αφετέρου, να διαγράψει τις μικρογραφίες προεπισκόπησης από τον κατάλογο των αποτελεσμάτων αναζήτησης. Ισχυρίστηκαν επίσης ότι υπήρξαν θύματα εκβιασμού εκ μέρους της G-LLC. Η εναγομένη αρνήθηκε να κάνει δεκτό το εν λόγω αίτημα, προβάλλοντας το επαγγελματικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα άρθρα και οι επίμαχες εικόνες και επικαλούμενη άγνοια ως προς τη φερόμενη αναλήθεια των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτά. Η αγωγή απορρίφθηκε σε πρώτο και δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας.

8. Στο πλαίσιο αυτό, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Είναι συμβατό με το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του υποκειμένου των δεδομένων [άρθρο 7 του Χάρτη] και με το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν (άρθρο 8 του Χάρτη) να λαμβάνεται κατ' αρχήν υπόψη κατά τη στάθμιση των αντικρουόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων που θεμελιώνονται στα άρθρα 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, η οποία διενεργείται στο πλαίσιο της εξέτασης του αιτήματος διαγραφής του υποκειμένου των δεδομένων το οποίο απευθύνεται στον υπεύθυνο υπηρεσίας διαδικτυακής αναζήτησης κατά το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του [ΓΚΠΔ], το κατά πόσον το υποκείμενο των δεδομένων θα μπορούσε να αποκτήσει ευλόγως –π.χ. μέσω της έκδοσης προσωρινής διαταγής– πρόσβαση σε νομική προστασία έναντι του παρόχου του περιεχομένου και κατ' αυτόν τον τρόπο να επιτύχει την προσωρινή έστω διασαφήνιση του ζητήματος της αλήθειας του εμφανιζόμενου από τον υπεύθυνο της μηχανής αναζήτησης περιεχομένου, όταν ο σύνδεσμος, του οποίου τη διαγραφή αιτείται το υποκείμενο των δεδομένων, οδηγεί σε περιεχόμενο το οποίο περιλαμβάνει πραγματικούς ισχυρισμούς και αξιολογικές κρίσεις που στηρίζονται σε πραγματικούς ισχυρισμούς των οποίων η αλήθεια αμφισβητείται από το υποκείμενο των δεδομένων, η δε νομιμότητα του περιεχομένου εξαρτάται από το κατά πόσον ανταποκρίνονται στην αλήθεια οι περιλαμβανόμενοι σε αυτό πραγματικοί ισχυρισμοί;

2) Σε περίπτωση αιτήματος διαγραφής προς τον υπεύθυνο μιας υπηρεσίας διαδικτυακής αναζήτησης, ο οποίος, όταν οι χρήστες πραγματοποιούν αναζήτηση με βάση ονοματεπώνυμο, αναζητεί φωτογραφίες φυσικών προσώπων τις οποίες έχουν αναρτήσει στο διαδίκτυο τρίτοι σε σχέση με το όνομα του αναζητούμενου προσώπου και ο οποίος εμφανίζει τις ανευρεθείσες φωτογραφίες στη σύνοψη αποτελεσμάτων της εν λόγω αναζήτησης ως μικρογραφίες προεπισκόπησης (thumbnails), πρέπει, στο πλαίσιο της διενεργούμενης σύμφωνα με τα άρθρα 12, στοιχείο β′, και 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας [95/46] και το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του [ΓΚΠΔ] στάθμισης των αντικρουόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων που θεμελιώνονται στα άρθρα 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το γενικό πλαίσιο των αρχικών δημοσιεύσεων του τρίτου, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία υφίσταται μεν ηλεκτρονική παραπομπή προς την ιστοσελίδα του τρίτου κατά την εμφάνιση της μικρογραφίας μέσω της μηχανής αναζήτησης, πλην όμως η ιστοσελίδα αυτή δεν αναφέρεται συγκεκριμένα, η δε υπηρεσία διαδικτυακής αναζήτησης δεν εμφανίζει επιπλέον το προκύπτον εξ αυτής γενικό πλαίσιο;»

9. Στην υπό κρίση υπόθεση γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Ρουμανική, η Αυστριακή και η Ελληνική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου στις 24 Ιανουαρίου 2022, οι διάδικοι της κύριας δίκης και η Επιτροπή υπέβαλαν τις προφορικές παρατηρήσεις τους.

IV. Ανάλυση

10. Πριν από την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων πρέπει να υπομνησθεί η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τις υποχρεώσεις που υπέχει ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης όταν η δραστηριότητά του συνεπάγεται την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως όταν πρόκειται για το δικαίωμα του προσώπου το οποίο αφορά η εν λόγω επεξεργασία στη διαγραφή των δεδομένων που το αφορούν. Όπως θα φανεί, οι υποχρεώσεις αυτές είναι ανάλογες, κατά τη διατύπωση που χρησιμοποιεί το Δικαστήριο, με τις «ευθύνες, τις ικανότητες και τις δυνατότητες» του φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης[5], οι οποίες με τη σειρά τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τον ρόλο της μηχανής αναζήτησης στο οικοσύστημα του διαδικτύου, όπως περιγράφεται συνοπτικά στην εισαγωγή των παρουσών προτάσεων.

A. Η νομολογία του Δικαστηρίου

11. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της δραστηριότητας των μηχανών αναζήτησης προκύπτουν τέσσερις θέσεις.

12. Η πρώτη θέση αφορά τον χαρακτηρισμό της δραστηριότητας των μηχανών αναζήτησης και την υπαγωγή της στο πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας της Ένωσης για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

13. Με την απόφαση της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain και Google[6] (στο εξής: απόφαση Google Spain), το Δικαστήριο έκρινε ότι η δραστηριότητα μηχανής αναζήτησης η οποία συνίσταται στον εντοπισμό πληροφοριών που δημοσιεύουν ή αναρτούν στο διαδίκτυο τρίτοι, στην αυτόματη ευρετηρίασή τους, στην προσωρινή τους αποθήκευση και, τελικώς, στη διάθεσή τους στους χρήστες του διαδικτύου με ορισμένη σειρά προτίμησης πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 95/46, όταν οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα»[7]. Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι τα δεδομένα αυτά είναι ήδη δημοσιευμένα στο διαδίκτυο και δεν τροποποιούνται από τη μηχανή αναζήτησης[8]. Απόρροια του εν λόγω χαρακτηρισμού της δραστηριότητας των μηχανών αναζήτησης είναι η δεύτερη διαπίστωση που ανευρίσκεται στην απόφαση Google Spain: ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, ως πρόσωπο που καθορίζει τους σκοπούς και τον τρόπο άσκησης της δραστηριότητας της εν λόγω μηχανής, πρέπει να χαρακτηριστεί ως «υπεύθυνος», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46, της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού

5 Βλ. σημείο 15 των παρουσών προτάσεων.

6 C-131/12 (EU:C:2014:317).

7 Ήτοι, πληροφορίες που αναφέρονται σε φυσικά πρόσωπα των οποίων η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί και, ως εκ τούτου, «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της μνημονευόμενης οδηγίας.

8 Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψεις 28 και 29 έως 31).

χαρακτήρα που συνεπάγεται η εν λόγω δραστηριότητα [9]. Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι ο αποκλεισμός του φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης από την κατά την εν λόγω διάταξη έννοια «υπεύθυνος» για τον λόγο και μόνον ότι δεν ασκεί έλεγχο επί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που είναι δημοσιευμένα σε ιστοσελίδες τρίτων, θα ήταν αντίθετος στον σκοπό της προαναφερθείσας διάταξης, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση, μέσω του ευρέος ορισμού της εν λόγω έννοιας, αποτελεσματικής και πλήρους προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων [10].

14. Η δεύτερη θέση που προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου αφορά τους κινδύνους σοβαρής επέμβασης στα θεμελιώδη δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων που απορρέουν από τη λειτουργία μιας μηχανής αναζήτησης.

15. Όπως επισημάνθηκε, το διαδίκτυο αυξάνει εκθετικά τους κινδύνους προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εξαιτίας του τρόπου παραγωγής και διάδοσης των πληροφοριών στο διαδίκτυο. Έχοντας επίγνωση της εν λόγω πραγματικότητας, το Δικαστήριο, με την απόφαση Google Spain, αφενός, διευκρίνισε ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που πραγματοποιείται στο πλαίσιο της δραστηριότητας μηχανής αναζήτησης διαφέρει από και συμπληρώνει τη δραστηριότητα των εκδοτών ιστοτόπων, η οποία συνίσταται στην ανάρτηση των δεδομένων αυτών σε σελίδα του διαδικτύου [11]. Αφετέρου, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, την οποία πραγματοποιεί ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, «ενδέχεται να θίγει σημαντικά τα θεμελιώδη δικαιώματα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όταν η αναζήτηση μέσω της μηχανής αυτής πραγματοποιείται με βάση το ονοματεπώνυμο φυσικού προσώπου, εφόσον η εν λόγω επεξεργασία παρέχει τη δυνατότητα σε οποιονδήποτε χρήστη του διαδικτύου να αποκτά, μέσω του καταλόγου αποτελεσμάτων, μια συστηματική επισκόπηση των διαθέσιμων στο διαδίκτυο πληροφοριών σχετικά με το εν λόγω πρόσωπο, οι οποίες αφορούν δυνητικά διάφορες πτυχές της ιδιωτικής του ζωής και θα ήταν αδύνατο ή εξαιρετικά δυσχερές να διασταυρωθούν χωρίς τη μηχανή αναζήτησης, και κατά τον τρόπο αυτό, να σχηματίζει ένα, κατά το μάλλον ή ήττον, λεπτομερές προφίλ του προσώπου αυτού». Εξάλλου, οι συνέπειες που έχει η επέμβαση στα προαναφερθέντα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων «διογκώνονται λόγω του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν το διαδίκτυο και οι μηχανές αναζήτησης στη σύγχρονη κοινωνία, με αποτέλεσμα οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αποτελεσμάτων να είναι προσβάσιμες ανά πάσα στιγμή και από οποιοδήποτε σημείο» [12]. Επομένως, κατά το Δικαστήριο, «στο μέτρο κατά το οποίο η δραστηριότητα της μηχανής αναζήτησης ενδέχεται να θίγει σε μεγάλο βαθμό και συμπληρωματικά προς τη δραστηριότητα των εκδοτών ιστοτόπων τα θεμελιώδη δικαιώματα στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αυτής, ως πρόσωπο που καθορίζει τους σκοπούς και τον τρόπο άσκησης της εν λόγω δραστηριότητας, πρέπει να διασφαλίζει, στο πλαίσιο των ευθυνών, των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων του, ότι η εν λόγω δραστηριότητα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της οδηγίας 95/46 ώστε οι προβλεπόμενες με αυτήν εγγυήσεις να μπορούν να παράγουν πλήρως τα αποτελέσματά τους και να μπορεί να υλοποιείται στην πράξη η αποτελεσματική και πλήρης προστασία των υποκειμένων των δικαιωμάτων, ιδίως η προστασία

[9] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψεις 32 και 33). Στην απόδοση στην ιταλική γλώσσα της οδηγίας 95/46 και του ΓΚΠΔ, ο όρος «υπεύθυνος της επεξεργασίας» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46 αντιστοιχεί πλέον στον όρο «υπεύθυνος επεξεργασίας» κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 7, του ΓΚΠΔ.

[10] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 34).

[11] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 35).

[12] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 80 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία)· βλ., επίσης, σκέψεις 36 έως 38 της εν λόγω αποφάσεως.

του δικαιώματός του[ς] στην προστασία της ιδιωτικής τους ζωής» [13]. Με την απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2019, GC κ.λπ. (Διαγραφή συνδέσμων προς ευαίσθητα δεδομένα) [14] (στο εξής: απόφαση GC), το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι όλες οι υποχρεώσεις που υπέχει ο «υπεύθυνος» («responsabile» ή «titolare») επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από την οδηγία 95/46 και τον ΓΚΠΔ, αντίστοιχα, συμπεριλαμβανομένων των απαγορεύσεων και των περιορισμών που αφορούν την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων κατά το άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 5, της εν λόγω οδηγίας, καθώς και κατά το άρθρο 9, παράγραφοι 1, και το άρθρο 10 του ΓΚΠΔ, ισχύουν πλήρως για τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης. Με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι μολονότι οι ιδιαιτερότητες της επεξεργασίας που διενεργείται από τον φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του δεν μπορούν να δικαιολογήσουν απαλλαγή του από την υποχρέωση τήρησης των εν λόγω διατάξεων, εντούτοις ενδέχεται να επηρεάσουν την έκταση της ευθύνης και των συγκεκριμένων υποχρεώσεων που υπέχει ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης. Δεδομένου ότι ο τελευταίος δεν είναι υπεύθυνος για το γεγονός της εμφάνισης ευαίσθητων δεδομένων σε δημοσιευθείσα από τρίτο ιστοσελίδα, αλλά για την ηλεκτρονική παραπομπή προς την εν λόγω σελίδα, οι διατάξεις σχετικά με την επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων μπορούν να εφαρμοστούν ως προς τον φορέα αυτό μόνον λόγω της ως άνω ηλεκτρονικής παραπομπής και, κατά συνέπεια, «μέσω εξακρίβωσης η οποία πρέπει να διενεργηθεί, υπό τον έλεγχο των αρμόδιων εθνικών αρχών, βάσει αίτησης του υποκειμένου των δεδομένων» [15].

16. Η τρίτη θέση του Δικαστηρίου αφορά την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα που διακυβεύονται στο πλαίσιο αιτήματος διαγραφής συνδέσμων το οποίο απευθύνεται στον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης και να πραγματοποιείται στάθμιση των εν λόγω δικαιωμάτων κατά την οποία να συνεκτιμώνται, εκτός από τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά του διαδικτυακού περιβάλλοντος.

17. Συναφώς, μολονότι, αφενός, το Δικαστήριο απέκλεισε το ενδεχόμενο η επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων η οποία προκαλείται από την εμφάνιση πληροφοριών που το αφορούν στα αποτελέσματα αναζήτησης που διενεργείται με βάση το όνομά του μέσω διαδικτυακής μηχανής αναζήτησης, να μπορεί, λόγω της ενδεχόμενης σοβαρότητάς της, να δικαιολογείται μόνο με βάση το οικονομικό συμφέρον του φορέα εκμετάλλευσης της εν λόγω μηχανής, εντούτοις, αφετέρου, αναγνώρισε ότι «η απάλειψη συνδέσμων από τον κατάλογο αποτελεσμάτων θα μπορούσε, αναλόγως της πληροφορίας για την οποία πρόκειται, να έχει αντίκτυπο στο έννομο συμφέρον των […] χρηστών του διαδικτύου για πρόσβαση στην πληροφορία αυτή» [16]. Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει, κατά το Δικαστήριο, «να αναζητείται η δίκαιη εξισορρόπηση ιδίως μεταξύ του συμφέροντος αυτού και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων δυνάμει των άρθρων 7 και 8 του Χάρτη» [17]. Η απαίτηση αυτή επαναλαμβάνεται στην απόφαση GC του Δικαστηρίου όσον αφορά το άρθρο 17 του ΓΚΠΔ το οποίο κωδικοποίησε το δικαίωμα διαγραφής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ή «δικαίωμα στη λήθη») που το Δικαστήριο αναγνώρισε με την απόφαση Google Spain [18] και το οποίο προβλέπει ρητώς, στην παράγραφο 3, στοιχείο α′, όπως, εξάλλου, επισήμανε το ίδιο το Δικαστήριο, την απαίτηση στάθμισης των προαναφερθέντων

[13] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 38).

[14] C-136/17 (EU:C:2019:773).

[15] Βλ. απόφαση GC (σκέψεις 45 έως 47).

[16] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 81).

[17] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 81).

[18] Βλ. απόφαση Google Spain (ιδίως σκέψεις 88 και 99). Το Δικαστήριο συνήγαγε το δικαίωμα διαγραφής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ερμηνεύοντας το άρθρο 12, στοιχείο β′, και το άρθρο 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 95/46.

δικαιωμάτων [19]. Με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο επιβεβαιώνει επίσης όσα είχαν ήδη γίνει δεκτά με την απόφαση Google Spain σχετικά με τα κριτήρια βάσει των οποίων πρέπει να διενεργείται η εν λόγω στάθμιση, υπενθυμίζοντας ότι «μολονότι, ασφαλώς, τα προστατευόμενα από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων υπερέχουν, κατά κανόνα, της ελευθερίας πληροφόρησης των χρηστών του διαδικτύου, εντούτοις η εξισορρόπηση αυτή μπορεί, σε ειδικές περιπτώσεις, να εξαρτάται από τη φύση της επίμαχης πληροφορίας και από τον ευαίσθητο χαρακτήρα της για την ιδιωτική ζωή του υποκειμένου των δεδομένων καθώς και από το συμφέρον του κοινού να διαθέτει την πληροφορία αυτή, συμφέρον το οποίο μπορεί να διαφοροποιείται αναλόγως, μεταξύ άλλων, του ρόλου που διαδραματίζει το εν λόγω υποκείμενο στον δημόσιο βίο» [20]. Πέρα από τη διατύπωση που υιοθέτησε το Δικαστήριο, από την απόφαση GC προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι η στάθμιση διενεργείται μεταξύ *εξίσου σημαντικών* θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την εύρυθμη λειτουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Συνεπώς, δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι κάποιο από αυτά υπερέχει του άλλου με αφηρημένους όρους, αλλά είναι απαραίτητο να επιτευχθεί ισορροπία κατά τρόπον ώστε να καταστεί δυνατή μια συνύπαρξη που να θίγει στον μικρότερο δυνατό βαθμό καθένα από τα διακυβευόμενα θεμελιώδη δικαιώματα. Από την απόφαση αυτή προκύπτει επίσης ότι η εν λόγω ισορροπία μετατοπίζεται από τα δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη στο δικαίωμα πληροφόρησης και ενημέρωσης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Χάρτη, όσο περισσότερο το υποκείμενο των δεδομένων διαδραματίζει ρόλο στον δημόσιο βίο και, ως εκ τούτου, οι χρήστες του διαδικτύου έχουν συμφέρον να λαμβάνουν τις πληροφορίες που το αφορούν [21].

18. Η τέταρτη θέση που προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου είναι η ανάθεση στον φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης, ως υπεύθυνο επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που πραγματοποιείται για τις ανάγκες λειτουργίας της εν λόγω μηχανής, του καθήκοντος στάθμισης των διακυβευομένων θεμελιωδών δικαιωμάτων, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η εν λόγω επεξεργασία ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του ΓΚΠΔ (και, προηγουμένως, εκείνων της οδηγίας 95/46) [22]. Το εν λόγω καθήκον κωδικοποιήθηκε, στη συνέχεια, στο άρθρο 17 του ΓΚΠΔ.

19. Επομένως, στην περίπτωση του «δικαιώματος στη λήθη», ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης οφείλει να αποφασίσει, βάσει του συνόλου των διακυβευόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων και υπό το πρίσμα του συνόλου των περιστάσεων της εκάστοτε περίπτωσης, ποιο περιεχόμενο πρέπει να περιληφθεί στον κατάλογο των αποτελεσμάτων της αναζήτησης που διενεργείται μέσω της εν λόγω μηχανής και ποιο περιεχόμενο πρέπει, αντιθέτως, να αποκλεισθεί από τον εν λόγω κατάλογο. Όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν ανταποκρίνεται στην αίτηση διαγραφής, το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να απευθυνθεί στην αρχή ελέγχου ή στις δικαστικές αρχές προκειμένου αυτές να προβούν στους απαραίτητους ελέγχους και, κατά συνέπεια, να επιβάλουν στον φορέα εκμετάλλευσης τη λήψη μέτρων [23]. Στο πλαίσιο αυτό,

[19] Βλ. απόφαση GC (σκέψεις 54 έως 59).

[20] Βλ. απόφαση GC (σκέψη 66)· πρβλ., καίτοι χωρίς ρητή αναφορά στο δικαίωμα πληροφόρησης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Χάρτη, απόφαση Google Spain (σκέψη 81).

[21] Πρβλ., επίσης, απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2019, Google (Εδαφικό πεδίο της διαγραφής συνδέσμων) (C-507/17, EU:C:2019:772, σκέψη 45).

[22] Συγκεκριμένα, η άσκηση του δικαιώματος διαγραφής συνδέθηκε από το Δικαστήριο με τον μηχανισμό που προβλέπεται στο άρθρο 12, στοιχείο β′, και στο άρθρο 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 95/46, δυνάμει των οποίων οι σχετικές αιτήσεις μπορούν να υποβάλλονται απευθείας από το υποκείμενο των δεδομένων στον υπεύθυνο της επεξεργασίας ο οποίος πρέπει εν συνεχεία να εξετάζει δεόντως τη βασιμότητά τους και, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να παύει την επίμαχη επεξεργασία δεδομένων, βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 77). Βλ., όσον αφορά τον ΓΚΠΔ, ρητώς, απόφαση GL (σκέψη 66).

[23] Βλ. απόφαση Google Spain (σκέψη 77).

υπενθυμίζεται ότι στις 26 Νοεμβρίου 2014, η ομάδα εργασίας του άρθρου 29[24] εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή της απόφασης Google Spain[25], με σκοπό την παροχή πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές προστασίας δεδομένων που μετέχουν στους κόλπους της ομάδας εργασίας προτίθενται να εφαρμόσουν την εν λόγω απόφαση. Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές περιέχουν επίσης μη εξαντλητικό κατάλογο των κοινών κριτηρίων που θα εφαρμόζουν οι αρχές προστασίας δεδομένων κατά την εξέταση, κατά περίπτωση, των καταγγελιών που υποβάλλονται ενώπιον των οικείων εθνικών γραφείων μετά την άρνηση των φορέων εκμετάλλευσης μηχανών αναζήτησης να προβούν σε διαγραφή των αποτελεσμάτων από τον κατάλογο. Η Google εξετάζει τα αιτήματα διαγραφής συνδέσμων που της υποβάλλονται, κατ' εφαρμογήν, μεταξύ άλλων, των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών.

20. Τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το BGH πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα των ανωτέρω αρχών.

Β. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

21. Η Google αμφισβητεί το παραδεκτό του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος το οποίο θεωρεί ότι έχει υποθετικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι η λύση που επιδιώκει το BGH έχει τη μορφή αφηρημένης κατασκευής, η οποία δεν σχετίζεται με τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης της κύριας δίκης. Επιπλέον, το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για να δώσει λυσιτελή απάντηση.

22. Εν προκειμένω, θεωρώ, καταρχάς, απορριπτέο το επιχείρημα της Google ότι η απόφαση περί παραπομπής δεν είναι επαρκώς τεκμηριωμένη ως προς το σημείο αυτό. Συγκεκριμένα, το BGH παρέσχε, κατά τη γνώμη μου, αρκούντως ακριβή και πλήρη εικόνα του πραγματικού πλαισίου της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, και της ανάγκης, στο πλαίσιο αυτό, να δοθεί απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Το Δικαστήριο έχει στη διάθεσή του όλα τα αναγκαία στοιχεία για να απαντήσει στο εν λόγω ερώτημα, τούτο δε ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρινίζει εάν οι ενάγοντες της κύριας δίκης διαθέτουν πράγματι δικαστική προστασία έναντι του παρόχου του περιεχομένου ούτε ποιες θα ήταν οι συνέπειες μιας ενδεχόμενης αρνητικής κρίσης επί του σημείου αυτού. Δεύτερον, απλώς και μόνο το γεγονός ότι κατά το BGH, είναι αναγκαίο, για τους σκοπούς επίλυσης της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, να εξακριβωθεί προκαταρκτικώς η ορθότητα της μεθοδολογίας που εκτιμά ότι έχει εφαρμογή σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία προσδιορίζεται με γενικούς και αφηρημένους όρους, δεν σημαίνει ότι το προδικαστικό ερώτημα που υποβάλλεται στο Δικαστήριο συναφώς έχει υποθετικό χαρακτήρα, εφόσον προκύπτει ότι η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα μπορεί να επιτρέψει στο αιτούν δικαστήριο, αφού προβεί στις αναγκαίες πραγματικές διαπιστώσεις, να επιλύσει τη διαφορά της κύριας δίκης. Τέλος, επισημαίνω ότι τα λοιπά επιχειρήματα που προβάλλει η Google υπέρ του απαραδέκτου του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος αφορούν, κατ' ουσίαν, τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης αποδοχής από το Δικαστήριο της λύσης που προτείνει το αιτούν δικαστήριο και, ως εκ τούτου, αφορούν την ουσία του εν λόγω ερωτήματος.

[24] Η ομάδα εργασίας του άρθρου 29, η οποία συστάθηκε σύμφωνα με το άρθρο 29 της οδηγίας 95/46, είναι ανεξάρτητο ευρωπαϊκό συμβουλευτικό σώμα για την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής.

[25] https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/667236/en.

α) Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

23. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα το Δικαστήριο καλείται, κατ' ουσίαν, να διευκρινίσει τις υποχρεώσεις που υπέχει ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης κατά την εξέταση αιτήματος διαγραφής το οποίο βασίζεται στον μη συνοδευόμενο από αποδεικτικά στοιχεία ισχυρισμό περί αναλήθειας ορισμένων εκ των πληροφοριών που εμφανίζονται στο περιεχόμενο προς το οποίο γίνεται ηλεκτρονική παραπομπή, εν προκειμένω, ορισμένων άρθρων που περιέχουν στοιχεία και σχόλια σχετικά με το επενδυτικό σχήμα και τα αποτελέσματα των εταιριών, των οποίων τη διαχείριση ασκούν οι ενάγοντες της κύριας δίκης. Εκτιμώντας, υπό το πρίσμα, ιδίως, του επαγγελματικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται τα επίμαχα άρθρα και της σημασίας της πληροφόρησης για τους επενδυτές, λόγω του τομέα στον οποίο δραστηριοποιούνται οι ενάγοντες και των κινδύνων που τον χαρακτηρίζουν[26], ότι η διαγραφή δεν δικαιολογείται παρά μόνον εάν οι επίμαχες πληροφορίες είναι πράγματι αναληθείς, το BGH διερωτάται εάν απόκειται στους ενάγοντες της κύριας δίκης να αποδείξουν ή να τεκμηριώσουν σε ορισμένο βαθμό την αναλήθεια των εν λόγω πληροφοριών ή εάν απόκειται στη Google να δεχθεί ως βάσιμους τους ισχυρισμούς τους και να προβεί στη ζητούμενη διαγραφή ή να επιδιώξει να αποσαφηνίσει η ίδια τα πραγματικά περιστατικά. Το BGH προτείνει να απαντηθεί το ερώτημα με βάση το εάν το υποκείμενο των δεδομένων θα μπορούσε ευλόγως να επιτύχει δικαστική προστασία, παραδείγματος χάριν μέσω προσωρινής διαταγής, απευθείας έναντι του παρόχου του περιεχομένου, και ερωτά, κατ' ουσίαν, το Δικαστήριο εάν η ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του ΓΚΠΔ υπό την έννοια αυτή είναι ορθή.

24. Με εν μέρει διαφορετικά επιχειρήματα, όλοι οι διάδικοι και οι ενδιαφερόμενοι που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας αντιτίθενται στη λύση που προτείνει το BGH[27], τουλάχιστον στο μέτρο που η λύση αυτή συνεπάγεται, σε αντίθεση με τη νομολογία που μνημονεύεται στα σημεία 11 έως 19 των παρουσών προτάσεων, ότι η στάθμιση συμφερόντων βάσει του άρθρου 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του ΓΚΠΔ, πραγματοποιείται αποκλειστικά βάσει του κριτηρίου της ύπαρξης εύλογης δυνατότητας δικαστικής προστασίας έναντι του παρόχου του περιεχομένου.

25. Από την πλευρά μου, επισημαίνω ότι από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει σαφώς ότι το BGH έθεσε το ζήτημα της ενδεχόμενης κρισιμότητας του ανωτέρω κριτηρίου μόνον αφού προέβη σε στάθμιση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7, 8 και 11 του Χάρτη βάσει του συνόλου των περιστάσεων της υπό κρίση υπόθεσης και αφού κατέληξε στο συμπέρασμα, εκκινώντας από την παραδοχή ότι οι επίμαχες πληροφορίες ήταν αληθείς, ότι το δικαίωμα των χρηστών του διαδικτύου στην πληροφόρηση υπερισχύει. Επομένως, η περίπτωση στην οποία αναφέρεται το BGH είναι εκείνη κατά την οποία, μετά από τη δέουσα στάθμιση όλων των άλλων κρίσιμων παραγόντων, η αποδοχή ή η απόρριψη του αιτήματος διαγραφής εξαρτάται *αποκλειστικά* από την αλήθεια ή την αναλήθεια των πληροφοριών των οποίων ζητείται η διαγραφή. Κατά συνέπεια, ενδεχόμενη καταφατική απάντηση του Δικαστηρίου στο ερώτημα που υπέβαλε το BGH δεν θα είχε ως συνέπεια η αποδοχή ή η απόρριψη ενός αιτήματος διαγραφής, το οποίο θεμελιώνεται στην προβαλλόμενη ανακρίβεια των πληροφοριών που καθιστά προσβάσιμες η μηχανή αναζήτησης, να εξαρτάται *αποκλειστικά* από τη δυνατότητα του υποκειμένου των δεδομένων να επιτύχει προστασία έναντι του παρόχου του περιεχομένου, ούτε θα συνεπαγόταν, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Google, ότι, σε περίπτωση που δεν ήταν διαθέσιμη η εν λόγω προστασία, ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης θα ήταν αυτομάτως υποχρεωμένος να

[26] Αυτά είναι ορισμένα μόνον από τα κριτήρια που εξέτασε το BGH και αναφέρονται ρητώς στην απόφαση περί παραπομπής. Ωστόσο, από την ανάγνωση διαφόρων χωρίων της εν λόγω απόφασης προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο προέβη σε συνολική εκτίμηση των διαφόρων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόθεση της οποίας επιλήφθηκε.

[27] Η θέση της Ελληνικής Κυβέρνησης φαίνεται πιο διαφοροποιημένη.

προβεί στη διαγραφή. Εξάλλου, τέτοια συνέπειες θα ήταν αντίθετες προς την ορθή διάρθρωση μεταξύ των διατάξεων του άρθρου 17, παράγραφος 1 και παράγραφος 3, στοιχείο α′, του ΓΚΠΔ, το οποίο αποκλείει κάθε αυτοματισμό δυνάμενο να επηρεάσει τη διενέργεια από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, την εποπτική αρχή ή το δικαστήριο της αναγκαίας στάθμισης των διακυβευόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Μια καταφατική απάντηση του Δικαστηρίου στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα θα σήμαινε απλώς ότι, όταν το δικαίωμα πληροφόρησης των χρηστών του διαδικτύου και η ελευθερία έκφρασης του παρόχου του περιεχομένου φαίνεται, βάσει του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, να υπερισχύουν των δικαιωμάτων του αιτούντος *και* η αποδοχή του αιτήματος διαγραφής δικαιολογείται μόνο σε περίπτωση που οι επίμαχες πληροφορίες είναι πράγματι αναληθείς, επιτρέπεται στο εθνικό δικαστήριο και, κατά το προδικαστικό στάδιο, στον φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης, να λαμβάνει καταρχήν υπόψη την ανωτέρω περίσταση, όταν η αναλήθεια αυτή δεν είναι προφανής και ο αιτών δεν έχει προσκομίσει ούτε καν ένα εκ πρώτης όψεως αποδεικτικό στοιχείο συναφώς. Εξάλλου, με μια προσεκτικότερη εξέταση, η ύπαρξη ή μη εύλογης δυνατότητας δικαστικής προστασίας έναντι του παρόχου του περιεχομένου όχι μόνο δεν μπορεί να αποτελέσει, αφ' εαυτής, αποκλειστικό ή αποφασιστικό κριτήριο για την απόρριψη ή την αποδοχή ενός αιτήματος διαγραφής, ανεξαρτήτως της βάσης του, αλλά δεν αποτελεί καν κρίσιμο κριτήριο για τη στάθμιση που απαιτείται βάσει του άρθρου 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του ΓΚΠΔ. Πράγματι, το ανωτέρω κριτήριο αυτό καθεαυτό, ουδόλως αναφέρεται στην ύπαρξη δικαιώματος διαγραφής των δεδομένων που περιέχονται στο επίμαχο περιεχόμενο ή στην ανάγκη, για την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, να διατηρηθεί η ηλεκτρονική παραπομπή προς το εν λόγω περιεχόμενο.

26. Κατόπιν των διευκρινίσεων αυτών, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, είναι αναγκαίο, κατά τη γνώμη μου, να διευκρινισθεί καταρχάς η σημασία που έχει, κατά τη στάθμιση των διακυβευομένων θεμελιωδών δικαιωμάτων σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, αφενός, ο ρόλος που διαδραματίζει το υποκείμενο των δεδομένων στον δημόσιο βίο κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου και, αφετέρου, η ύπαρξη αμφισβήτησης όσον αφορά την αλήθεια των πληροφοριών που υποβάλλονται σε επεξεργασία.

β) Η επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύονται από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη και ο ρόλος του προσώπου στον δημόσιο βίο

27. Τα θεμελιώδη δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, παρά τη σημασία τους στο συνταγματικό δίκαιο της Ένωσης, δεν είναι απόλυτα [28]. Όπως προκύπτει ιδίως από το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του ΓΚΠΔ, το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τον ρόλο που επιτελεί στην κοινωνία και να σταθμίζεται με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας [29]. Στο πλαίσιο της εν λόγω στάθμισης, πρέπει να δίνεται η δέουσα βαρύτητα στο δικαίωμα πληροφόρησης του ιδιοκτήτη της ιστοσελίδας, ο σύνδεσμος προς την οποία ζητείται να διαγραφεί από τον κατάλογο αποτελεσμάτων, και στο δικαίωμα του κοινού για πρόσβαση στις πληροφορίες που περιέχονται στην εν λόγω ιστοσελίδα.

28. Όπως προκύπτει από τη μνημονευόμενη νομολογία του Δικαστηρίου, το συμφέρον αυτό μπορεί να διαφοροποιείται αναλόγως, μεταξύ άλλων, του «ρόλου που διαδραματίζει στον δημόσιο βίο» το υποκείμενο το οποίο αφορούν οι πληροφορίες. Η εν λόγω φράση περιλαμβάνει, καθόσον ενδιαφέρει στην παρούσα διαδικασία, όχι μόνον καταστάσεις στις οποίες το πρόσωπο

[28] Βλ. απόφαση GC (σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[29] Βλ. απόφαση GC (σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

αυτό κατέχει πολιτικά αξιώματα, τα οποία, εξ ορισμού, το εκθέτουν στον δημοκρατικό έλεγχο της κοινής γνώμης, αλλά και καταστάσεις στις οποίες αναλαμβάνει σημαντικούς ρόλους στην οικονομική ζωή [30]. Γενικότερα, απαραίτητη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς είναι η εμπιστοσύνη τόσο των άλλων οικονομικών φορέων όσο και των καταναλωτών Η εμπιστοσύνη αυτή απαιτεί να έχει το κοινό πρόσβαση στις πληροφορίες που αφορούν πρόσωπα τα οποία κατέχουν επαγγελματικές θέσεις που είναι ικανές να επηρεάσουν τη δυναμική της αγοράς και τα συμφέροντα των καταναλωτών, ενίοτε σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι πράξεις των πολιτικών ιθυνόντων. Ασφαλώς, οι πληροφορίες αυτές είναι κατ' ουσίαν εκείνες που αφορούν τις επαγγελματικές τους θέσεις, αλλά μπορούν να επεκταθούν και σε πτυχές της ιδιωτικής τους σφαίρας, όταν σχετίζονται με ή, εν πάση περιπτώσει, μπορούν να επηρεάσουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα και να έχουν αντίκτυπο στην εμπιστοσύνη του κοινού. Συναφώς, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να κρίνει ότι η αποδοχή ενός ρόλου στην οικονομική ζωή συνεπάγεται την αποδοχή ενός περιορισμού του πεδίου προστασίας της ιδιωτικής ζωής [31].

29. Στην περίπτωση που το υποκείμενο των δεδομένων διαδραματίζει ρόλο στον δημόσιο βίο με την έννοια που προσδιορίζεται ανωτέρω, όχι μόνον όταν ο ρόλος αυτός είναι πράγματι μείζων, αλλά και όταν η εμβέλειά του είναι πιο περιορισμένη, στο πλαίσιο της στάθμισης που πρέπει να πραγματοποιείται βάσει του άρθρου 17, παράγραφοι 1 και 3, του ΓΚΠΔ, το δικαίωμα πληροφόρησης και το δικαίωμα ενημέρωσης μπορούν, υπό το πρίσμα του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, να υπερισχύουν των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προστατεύονται από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Υπό τις περιστάσεις της κύριας δίκης, υπέρ μιας τέτοιας υπεροχής συνηγορούν επίσης, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, το επαγγελματικό πλαίσιο και ο δημοσιογραφικός χαρακτήρας των επίμαχων δημοσιεύσεων, καθώς και η φύση των επίμαχων πληροφοριών που αφορούν πρωτίστως τη δραστηριότητα των εταιριών των οποίων τη διαχείριση ασκούν οι ενάγοντες.

γ) Η αλήθεια των πληροφοριών και ο τρόπος διενέργειας της στάθμισης

30. Η τάση το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης να υπερισχύει έναντι του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικής ζωής και του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όταν το υποκείμενο των δεδομένων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον δημόσιο βίο, ανατρέπεται σε περίπτωση που διαπιστωθεί ο αναληθής χαρακτήρας των πληροφοριών που αποτελούν αντικείμενο του αιτήματος διαγραφής. Σε μια τέτοια περίπτωση, αντιθέτως, θα μπορούσε ενδεχομένως να υποστηριχθεί ότι στην πραγματικότητα δεν ενεργοποιείται καν το δικαίωμα πληροφόρησης και το δικαίωμα ενημέρωσης, καθόσον δεν είναι δυνατόν να περιλαμβάνεται σε αυτά το δικαίωμα διάδοσης και πρόσβασης σε αναληθείς πληροφορίες. Ακόμη και χωρίς να λυθεί ο γόρδιος δεσμός της σχέσης μεταξύ, αφενός, του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης και, αφετέρου, της αλήθειας των πληροφοριών [32], μπορεί απλούστερα να επισημανθεί ότι το εν λόγω δικαίωμα, με τη διττή του σημασία, ενεργητική και παθητική, ακόμη και αν αφορά αναληθείς πληροφορίες, δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να εξισωθεί με τα θεμελιώδη δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και

[30] Πρβλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 19ης Οκτωβρίου 2017, Fuchsmann κατά Γερμανίας (CE:ECHR:2017:1019JUD007123313, § 40 και 41), και της 14ης Δεκεμβρίου 2006, Verlagsgruppe News GmbH κατά Αυστρίας (CE:ECHR:2006:1214JUD001052002, § 36).

[31] Βλ. απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, Manni (C-398/15, EU:C:2017:197, σκέψη 59).

[32] Το εν λόγω ζήτημα έχει ιδιαίτερη σημασία στο σύστημα των ΗΠΑ, δεδομένης της ευρείας προστασίας που παρέχεται στο ανωτέρω δικαίωμα από την πρώτη τροποποίηση του Συντάγματος.

προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή, ενεργοποιείται ένα κριτήριο υπεροχής το οποίο έχει τις ρίζες του σε μία από τις θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

31. Το άρθρο 2 ΣΕΕ, το οποίο, εξάλλου, παραπέμπει στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, τοποθετεί τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στην κορυφή του καταλόγου των αξιών στις οποίες βασίζεται η Ένωση. Από την πλευρά του, το άρθρο 1 του Χάρτη ορίζει κατά τρόπο απόλυτο ότι «η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη» και ότι «πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται». Στην «Ένωση αξιών» που είναι η Ένωση, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια κατέχει ένα είδος πρωτοκαθεδρίας, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο στον οποίο βασίζεται μεγάλο μέρος του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Εφόσον η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη και πρέπει πάντοτε να είναι σεβαστή και να προστατεύεται, χωρίς να προβλέπονται συμφέροντα που να δικαιολογούν τον περιορισμό της, όπως ισχύει για την πλειονότητα των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει ο Χάρτης, δεν είναι σε καμία περίπτωση δυνατό να θυσιαστεί κατ' επίκληση οιουδήποτε νομικού λόγου, ακόμη και αν αυτός συνδέεται με την άσκηση ενός θεμελιώδους δικαιώματος[33]. Ωστόσο, μια αναληθής πληροφορία όχι μόνο θίγει το θεμελιώδες δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων στην προστασία των προσωπικού χαρακτήρα δεδομένων του, αλλά καταλήγει να προσβάλλει την αξιοπρέπειά του, δεδομένου ότι εκθέτει μια ψευδή εικόνα του εν λόγω προσώπου, η οποία αλλοιώνει, κατ' αυτόν τον τρόπο, την ταυτότητά του. Τούτο ισχύει κυρίως στο οικοσύστημα του διαδικτύου, όπου οι πληροφορίες διαδίδονται ταχύτατα, έχουν μόνιμο χαρακτήρα και, χάρη στο έργο των μηχανών αναζήτησης, καθιστούν δυνατή τη σκιαγράφηση με ακρίβεια του προφίλ του προσώπου. Στον κόσμο των bits, η διάδοση αναληθών πληροφοριών για ορισμένο πρόσωπο αποτελεί μόνιμη παραμόρφωση της ταυτότητάς του, η οποία σήμερα προσδιορίζεται κυρίως στο διαδίκτυο, και σοβαρή προσβολή της αξιοπρέπειάς του.

32. Τούτου λεχθέντος, επισημαίνω ότι ο ίδιος ο ΓΚΠΔ παρέχει σαφή απάντηση στο ερώτημα σχετικά με τη σημασία που πρέπει να αποδίδεται στην αλήθεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία. Μεταξύ των αρχών που διέπουν την επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων, οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, περιλαμβάνεται, στο στοιχείο δ', η αρχή της «ακρίβειας», βάσει της οποίας, αφενός, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να είναι «ακριβή και, όταν είναι αναγκαίο, [να] επικαιροποιούνται» και, αφετέρου, «τ[α] δεδομέν[α] προσωπικού χαρακτήρα τα οποία είναι ανακριβή, σε σχέση με τους σκοπούς της επεξεργασίας» πρέπει να διαγράφονται ή να διορθώνονται αμέσως[34]. Η ακρίβεια των δεδομένων αποτελεί, κατά το Δικαστήριο, μία από τις «προϋποθέσεις νομιμότητας» της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα[35] και, ως εκ τούτου, είναι σημαντική για τους σκοπούς, ιδίως, της εφαρμογής του άρθρου 17, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του ΓΚΠΔ.

33. Όταν ανακύπτει το ζήτημα της αλήθειας των πληροφοριών που υποβάλλονται σε επεξεργασία από τον φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, το ζήτημα της στάθμισης των διακυβευόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων τίθεται, συνεπώς, με πολύ ειδικούς όρους, τουλάχιστον όσο δεν έχει ακόμη αποδειχθεί η αλήθεια ή η

[33] Βλ. επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη, άρθρο 1 (ΕΕ 2007, C-303, σ. 17).

[34] Βλ., επίσης, αιτιολογικές σκέψεις 39 και 71 του ΓΚΠΔ, καθώς και άρθρο 16 και άρθρο 18, παράγραφος 1, στοιχείο α', αντίστοιχα, σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος διόρθωσης και του δικαιώματος περιορισμού της επεξεργασίας.

[35] Πρβλ. απόφαση GL (σκέψη 64), παρά το γεγονός ότι, τυπικώς, ο ΓΚΠΔ διακρίνει τις «αρχές που διέπουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο 5, από τις προϋποθέσεις «νομιμότητας της επεξεργασίας», οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο 6 του εν λόγω κανονισμού.

αναλήθεια των πληροφοριών. Πράγματι, σε αυτό το στάδιο, το κεντρικό ζήτημα είναι να καθοριστεί ποιο είναι το πρόσωπο που πρέπει να προβεί σε μια τέτοια απόδειξη και με ποιον τρόπο.

34. Πριν ασχοληθώ με το εν λόγω ζήτημα, φρονώ σκόπιμο να προβώ σε ορισμένες ακόμη διευκρινίσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο διενεργείται η στάθμιση των διακυβευόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων όταν πρόκειται για τη δραστηριότητα των μηχανών αναζήτησης.

δ) Η στάθμιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε σχέση με τις δυνατότητες, τις ικανότητες και τις ευθύνες του φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης

35. Ο τρόπος διενέργειας της στάθμισης των αντικρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων στην οποία οφείλει να προβεί ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης κατά την εξέταση αιτήματος διαγραφής επηρεάζεται κατ' ανάγκην από τα χαρακτηριστικά του τεχνολογικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η σύγκρουση. Η σύγκρουση μεταξύ της ελευθερίας πληροφόρησης, υπό τη διττή της, ενεργητική και παθητική πτυχή, αφενός, και των δικαιωμάτων σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αφετέρου, εκδηλώνεται διαφορετικά στον ψηφιακό κόσμο. Η τεχνολογία του διαδικτύου δεν επηρεάζει μόνον τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν το δικαίωμα πληροφόρησης και τα δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η στάθμισή τους. Για τον λόγο αυτό, η ανωτέρω μνημονευόμενη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το «δικαίωμα στη λήθη» αναφέρεται στις «δυνατότητες» του φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, στις «ικανότητές» του και στις «ευθύνες» του. Τούτο ισχύει επίσης στην περίπτωση που το αίτημα διαγραφής θεμελιώνεται στη φερόμενη αναλήθεια των πληροφοριών που εμφανίζονται στην ιστοσελίδα στην οποία παραπέμπει ο σύνδεσμος που πρέπει να διαγραφεί. Ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης δεν μπορεί να υποχρεούται να διενεργεί γενικευμένο έλεγχο του περιεχομένου που φιλοξενείται και να επαληθεύει την αλήθεια αυτού. Εξάλλου, η διενέργεια ενός τέτοιου ελέγχου θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Ομοίως, δεν περιλαμβάνεται στις δυνατότητες του φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης να εξακριβώσει εκ των υστέρων εάν το περιεχόμενο ενός άρθρου που είναι δημοσιευμένο σε ιστοσελίδα η οποία περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αποτελεσμάτων αναζήτησης είναι αληθές ή αναληθές, καθόσον δεν διαθέτει τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του ο εκδότης του ιστοτόπου ούτε τις εξουσίες για να προβεί σε μια τέτοια διαπίστωση.

36. Ταυτόχρονα, όμως, δεν είναι δυνατόν να μην ληφθεί υπόψη η ιδιαίτερη ευθύνη που έχει ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης ως «gatekeeper» των πληροφοριών. Δεδομένου ότι διαδραματίζει ενεργό, και όχι απλώς τεχνικό και ουδέτερο ρόλο στη διάδοση των πληροφοριών στο διαδίκτυο, επί του οποίου έχει οικοδομήσει το επιχειρηματικό του μοντέλο και από το οποίο αντλεί τα κέρδη του, ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης θα πρέπει επίσης να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη διαγραφή από τα αποτελέσματα αναζήτησης περιεχομένου που περιέχει αναληθή δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, υπό την προϋπόθεση ότι ο ρόλος αυτός εξακολουθεί να παραμένει εντός των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων του. Συναφώς, επισημαίνω ότι η ιδιαίτερη ευθύνη που συνδέεται με την ιδιότητα του «gatekeeper» των πληροφοριών την οποία έχουν ορισμένες πλατφόρμες υπογραμμίζεται στην απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Glawischnig-Piesczek[36], με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι οι διατάξεις της οδηγίας για το

[36] C-18/18 (EU:C:2019:821).

ηλεκτρονικό εμπόριο [37] δεν εμποδίζουν τα εθνικά δικαστήρια να διατάξουν πάροχο υπηρεσιών φιλοξενίας διαδικτυακού περιεχομένου να διαγράψει ή να αποκλείσει την πρόσβαση όχι μόνο σε πληροφορία κριθείσα προγενέστερα ως παράνομη, στο μέτρο που είναι δυσφημιστική, αλλά και σε περιεχόμενο ανάλογο με την πληροφορία αυτή που κρίθηκε προηγουμένως παράνομη, προκειμένου να αποτραπεί η διάδοσή του, παρά τη διαγραφή του αρχικού περιεχομένου. Επομένως, η αποτελεσματικότητα της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων σε σχέση με τους ιδιαίτερους τρόπους διάδοσης των πληροφοριών στο διαδίκτυο δικαιολογεί, κατά το Δικαστήριο, ακόμη και σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της πλατφόρμας, μια ειδική υποχρέωση ελέγχου (ο γενικός έλεγχος θα ήταν ασυμβίβαστος με το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο), υπό την προϋπόθεση ότι δεν συνεπάγεται υπερβολική επιβάρυνση των ενδιαμέσων. Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και τα μέτρα που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της διάδοσης της παραπληροφόρησης και της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο [38] και η τάση του δικαίου της Ένωσης να επιβάλλει στις πλατφόρμες, όπως η Google, περισσότερες υποχρεώσεις ελέγχου σε συγκεκριμένους τομείς σε σχέση με το περιεχόμενο που φιλοξενούν [39].

ε) Οι διαφορετικές λύσεις που προτείνονται στην παρούσα διαδικασία

37. Στο γενικό πλαίσιο που σκιαγραφείται ανωτέρω, οι λύσεις που προτείνονται, συγκεκριμένα, από τους διαδίκους της κύριας δίκης και από το αιτούν δικαστήριο δεν με πείθουν.

38. Αντίθετα προς όσα υποστηρίζουν οι ενάγοντες της κύριας δίκης, δεν είναι δυνατή η διαγραφή βάσει του μονομερούς αιτήματος και μόνον του υποκειμένου των δεδομένων, το οποίο ισχυρίζεται, χωρίς να το αποδεικνύει, ότι το επίμαχο περιεχόμενο περιλαμβάνει αναληθείς πληροφορίες, ιδίως όταν, όπως φαίνεται να συμβαίνει με τους ενάγοντες της κύριας δίκης, πρόκειται για πρόσωπα ως προς τη δραστηριότητα των οποίων, λόγω της θέσης που κατέχουν στην αγορά, υφίσταται καταρχήν δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού. Μια τέτοια λύση θα παρείχε τη δυνατότητα στο υποκείμενο των δεδομένων να επιλέξει μονομερώς τη διαγραφή των συνδέσμων προς το περιεχόμενο που το αφορά, χωρίς να είναι δυνατός ο έλεγχος του βασίμου των ισχυρισμών που θα μπορούσαν να τη δικαιολογήσουν, ενώ θα συνεπαγόταν υπέρμετρο και αδικαιολόγητο περιορισμό του δικαιώματος πληροφόρησης του εκδότη του ιστοτόπου και του δικαιώματος ενημέρωσης του κοινού, παραγνωρίζοντας τον ρόλο που διαδραματίζουν τα εν λόγω δικαιώματα σε μια δημοκρατική κοινωνία.

39. Πάντως, ούτε η λύση που προτείνει η Google είναι πειστική, καθόσον αποκλείει οποιαδήποτε συμμετοχή του φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης και απαιτεί από το υποκείμενο των δεδομένων να απευθυνθεί στον εκδότη της ιστοσελίδας και να ζητήσει τη διαγραφή του περιεχομένου το οποίο προβάλλεται ως αναληθές. Εάν γίνει δεκτή μια τέτοια λύση, το όπλο στα χέρια αυτού που θεωρεί ότι έχουν θιγεί τα θεμελιώδη δικαιώματά του περί σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα είναι

[37] Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά (ΕΕ 2000, L 178, σ. 1).

[38] Αναφέρομαι, ειδικότερα, στον κώδικα δεοντολογίας του 2016 για την καταπολέμηση της παράνομης ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο (https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en) και στον κώδικα δεοντολογίας του 2018 για την παραπληροφόρηση (https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation), οι οποίοι καταρτίστηκαν από την Επιτροπή και εγκρίθηκαν από τις κύριες ηλεκτρονικές πλατφόρμες.

[39] Στο πνεύμα αυτό κινούνται το άρθρο 17 της οδηγίας 2019/790/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ (ΕΕ 2019, L 130, σ. 92), και τα άρθρα 3 και 5 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/784 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2021, σχετικά με την πρόληψη της διάδοσης τρομοκρατικού περιεχομένου στο διαδίκτυο (ΕΕ 2021, L 172, σ. 79).

αναποτελεσματικό. Συγκεκριμένα, σε περίπτωση άρνησης του εκδότη του ιστοτόπου να διαγράψει την πληροφορία, αυτή θα εξακολουθεί να διαδίδεται μέσω της μηχανής αναζήτησης και, στην περίπτωση που είναι πράγματι αναληθής, θα εξακολουθεί να θίγει αδικαιολόγητα τα θεμελιώδη δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων. Συνεπώς, θα πρόκειται για την περίπτωση η οποία είναι η αντίθετη της προηγούμενης και στην οποία η στάθμιση των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων αποβαίνει εξ ολοκλήρου υπέρ του δικαιώματος πληροφόρησης με δυσανάλογη και αδικαιολόγητη θυσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προστατεύονται από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη.

40. Τέλος, όσον αφορά τη λύση που προτείνει το αιτούν δικαστήριο, η οποία υποχρεώνει το υποκείμενο των δεδομένων, εφόσον είναι δυνατόν, να ζητήσει δικαστική προστασία έναντι του εκδότη του ιστοτόπου, η λύση αυτή οδηγεί επίσης, κατά τη γνώμη μου, σε δυσανάλογο περιορισμό των δικαιωμάτων που προβλέπονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Πρώτον, η ταχύτητα με την οποία διαδίδονται οι πληροφορίες στο διαδίκτυο και η δυσκολία μιας μεταγενέστερης διαγραφής, σε περίπτωση που διαπιστωθεί η αναλήθεια των πληροφοριών αυτών, έρχονται σε σύγκρουση με τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών, ακόμη και αν πρόκειται για επείγουσα διαδικασία, ενώ η εντεύθεν βλάβη του υποκειμένου των δεδομένων θα μπορούσε να είναι ακόμη και ανεπανόρθωτη. Δεύτερον, η πρακτική εφαρμογή της λύσης αυτής ενδέχεται να αποδειχθεί δύσκολη στην πράξη σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις, οι οποίες δεν είναι διόλου σπάνιες στο οικοσύστημα του διαδικτύου, όπου υφίστανται σημαντικά πρακτικά εμπόδια για την άσκηση αγωγής κατά του φορέα εκμετάλλευσης του ιστοτόπου στον οποίο εμφανίζεται το αμφισβητούμενο περιεχόμενο, ο οποίος μπορεί να διαμένει σε τρίτο κράτος ή να είναι δύσκολο να εντοπιστεί. Επιπλέον, εάν γίνει δεκτό ότι η δυνατότητα άσκησης αγωγής κατά του παρόχου του περιεχομένου είναι αποφασιστικής σημασίας για την προστασία των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, τούτο θα έχει ως συνέπεια την απαλλαγή του φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης από την ευθύνη του, πράγμα αυτό καθεαυτό αντίθετο τόσο προς την αναγνώριση του αυτοτελούς χαρακτήρα της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία συνδέεται με τη λειτουργία των μηχανών αναζήτησης, όσο και προς την αρχή που καθιέρωσε το Δικαστήριο, κατά την οποία το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να μπορεί να απευθυνθεί στον υπεύθυνο της εν λόγω επεξεργασίας προκειμένου να επιτύχει τη διαγραφή των συνδέσμων προς τα δεδομένα που το αφορούν, ανεξαρτήτως προηγούμενης διαγραφής των εν λόγω δεδομένων από το πρόσωπο το οποίο ανήρτησε πρώτο στο διαδίκτυο το επίμαχο περιεχόμενο. Όπως είχα την ευκαιρία να επισημάνω, η εν λόγω αρχή, σε συνδυασμό με τον ρόλο που αναγνωρίζεται στις μηχανές αναζήτησης στη διάδοση του περιεχομένου στο διαδίκτυο και, κατά συνέπεια, στην επίταση της βλάβης που συνεπάγεται για τους ιδιώτες η επιγραμμική δημοσίευση πληροφοριών που τους αφορούν, αντιτίθεται, στην πραγματικότητα, σε οποιαδήποτε λύση απαλλάσσει τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης από την υποχρέωση που υπέχει, ως υπεύθυνος επεξεργασίας, να συμμορφώνεται με τις προϋποθέσεις νομιμότητας της επεξεργασίας, στις οποίες περιλαμβάνεται η ακρίβεια των δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία.

41. Σε καθεμία από τις λύσεις που εξετάστηκαν, η ζυγαριά κλίνει εξ ολοκλήρου προς ένα από τα δικαιώματα που διακυβεύονται, ενώ πρέπει να εξευρεθεί ένα σημείο ισορροπίας που να συνεπάγεται τη μικρότερη δυνατή θυσία των επίμαχων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην ανάλυση που ακολουθεί θα διευκρινίσω πώς, κατά τη γνώμη μου, πρέπει να εξευρεθεί αυτό το σημείο ισορροπίας.

στ) Η προτεινόμενη λύση και το «procedural data due process»

42. Σε μια περίπτωση όπως αυτή της υπόθεσης της κύριας δίκης, στην οποία το δικαίωμα διαγραφής εξαρτάται κατ' ουσίαν από το κατά πόσον οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο περιεχόμενο, ο σύνδεσμος προς το οποίο πρέπει να διαγραφεί, είναι αληθείς και, ως εκ τούτου, από την ακρίβεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία από τον φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης, η μοναδική δυνατή λύση συνίσταται, κατά τη γνώμη μου, στο να καθοριστεί μια ειδική μορφή «procedural fairness».

43. Το οικοσύστημα του διαδικτύου δημιούργησε μια «ιδιωτική εξουσία» –της οποίας η ανάδυση ευνοήθηκε επίσης από τα τεχνικά χαρακτηριστικά του μέσου και την οικονομική δυναμική που οδηγούν αναπόφευκτα στη συγκέντρωση οικονομικής και κοινωνικής εξουσίας σε λίγες πλατφόρμες– η οποία δύναται να επηρεάσει σημαντικά την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως εκείνων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7, 8 και 11 του Χάρτη. Ειδικότερα, ο αντίκτυπος στην πραγματική απόλαυση των εν λόγω θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί αναπόφευκτη συνέπεια του ρόλου που διαδραματίζουν ορισμένες από τις εν λόγω πλατφόρμες ως «gatekeepers» πληροφοριών. Το Δικαστήριο, προκειμένου να αντιμετωπίσει το φαινόμενο αυτό στη νομολογία σχετικά με το «δικαίωμα στη λήθη», αναγνώρισε κατ' ουσίαν άμεσο οριζόντιο αποτέλεσμα στα θεμελιώδη δικαιώματα που προβλέπονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Το λογικά επόμενο βήμα, προκειμένου να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική διασφάλιση αυτών των δικαιωμάτων, είναι η χορήγηση επαρκών διαδικαστικών εγγυήσεων στους ιδιώτες έναντι των ηλεκτρονικών πλατφορμών που είναι υπεύθυνες για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, οι οποίες συνεπάγονται αντίστοιχες υποχρεώσεις σε βάρος των τελευταίων, προσαρμοσμένες, ασφαλώς, στα χαρακτηριστικά του τεχνολογικού μέσου και στις ιδιαιτερότητες των συγκρούσεων μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων που λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον του διαδικτύου. Στον κόσμο του διαδικτύου γίνεται αισθητή, κατά τη γνώμη μου, η ανάγκη για κάποιας μορφής «procedural data due process» [40].

44. Κατά τον ΓΚΠΔ, ένας ιδιώτης έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη διαγραφή ενός συνδέσμου προς ιστοσελίδα που περιέχει δεδομένα τα οποία τον αφορούν και τα οποία θεωρεί αναληθή. Ωστόσο, η άσκηση του εν λόγω δικαιώματος συνεπάγεται, κατά τη γνώμη μου, ότι ο ιδιώτης φέρει το βάρος να αναφέρει τα στοιχεία στα οποία στηρίζεται η αίτηση και να προσκομίσει εκ πρώτης όψεως αποδεικτικά στοιχεία της αναλήθειας του περιεχομένου του οποίου ζητείται η διαγραφή, εφόσον τούτο δεν είναι, ιδίως όσον αφορά τη φύση των επίμαχων πληροφοριών, προφανώς αδύνατο ή υπερβολικά δυσχερές [41]. Η επιβολή ενός τέτοιου βάρους φαίνεται να συνάδει με το γράμμα και την οικονομία του ΓΚΠΔ, στον οποίο τα διάφορα δικαιώματα διόρθωσης, διαγραφής, περιορισμού της επεξεργασίας και εναντίωσης που παρέχονται στο υποκείμενο των δεδομένων υπόκεινται σε συγκεκριμένες προϋποθέσεις, εναπόκειται δε σε όποιον προτίθεται να τα χρησιμοποιήσει να επικαλεστεί την ύπαρξη των σχετικών προϋποθέσεων.

45. Κατόπιν υποβολής ενός τέτοιου αιτήματος διαγραφής, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης οφείλει, λόγω του ρόλου του στη διάδοση των πληροφοριών και των ευθυνών που απορρέουν συναφώς, να διενεργεί τους ελέγχους οι οποίοι έχουν ως αντικείμενο την επιβεβαίωση ή μη του βασίμου του αιτήματος που εμπίπτουν στις συγκεκριμένες δυνατότητές του. Οι έλεγχοι αυτοί θα μπορούν να αφορούν τα δεδομένα τα οποία φιλοξενεί και τα οποία αναφέρονται στο

[40] Βλ., επί του θέματος, K. Crawford, J. Schultz, *Big Data and Due process: Towards a Framework to Redress Predictive Privacy Harms, Boston College Law Review*, 2014, σ. 93.

[41] Στην υπόθεση της οποίας επιλήφθηκε το BGH, οι φερόμενες ως αναληθείς πληροφορίες αφορούν κατ' ουσίαν τα οικονομικά στοιχεία των εταιριών των οποίων η διαχείριση ασκείται από τους ενάγοντες. Υπό τις συνθήκες αυτές, είναι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι οι ενάγοντες της κύριας δίκης δεν είναι σε θέση να προσκομίσουν έστω εκ πρώτης όψεως αποδεικτικά στοιχεία περί της αναλήθειας των στοιχείων που περιέχονται στα αμφισβητούμενα άρθρα.

υποκείμενο των δεδομένων και τον εκδότη της ιστοσελίδας στην οποία είναι δημοσιευμένο το αμφισβητούμενο περιεχόμενο, δεδομένα τα οποία ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης μπορεί να αναλύσει γρήγορα χρησιμοποιώντας τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτει. Επιπλέον, στο μέτρο του δυνατού, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης θα πρέπει να οργανώσει αμέσως διαδικασία ανταλλαγής απόψεων με τον εκδότη ιστοτόπου που διέδωσε αρχικά τις πληροφορίες, ο οποίος, κατ' αυτόν τον τρόπο, θα είναι σε θέση να εκθέσει τους λόγους που συνηγορούν υπέρ της αλήθειας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υποβλήθηκαν σε επεξεργασία και της νομιμότητας της τελευταίας. Τέλος, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης θα πρέπει να αποφασίσει επί της αποδοχής ή μη του αιτήματος διαγραφής, εκθέτοντας εν συντομία τους λόγους στους οποίους στηρίζει την απόφασή του.

46. Μόνο στην περίπτωση που εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες ως προς την αλήθεια ή αναλήθεια των επίμαχων πληροφοριών ή όταν η βαρύτητα των αναληθών πληροφοριών στο πλαίσιο της οικείας δημοσίευσης είναι προφανώς ασήμαντη και οι εν λόγω πληροφορίες δεν είναι ευαίσθητες, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης θα μπορεί να απορρίψει την αίτηση. Στη συνέχεια, το υποκείμενο των δεδομένων θα μπορεί να απευθυνθεί στη δικαστική αρχή, η οποία έχει την εξουσία να διενεργεί τους εκάστοτε ελέγχους, ή στην εποπτική αρχή του άρθρου 51 του ΓΚΠΔ, στο πλαίσιο καταγγελίας κατά της απόφασης του φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης.

47. Εάν το περιεχόμενο αφορά πρόσωπο που διαδραματίζει ρόλο στον δημόσιο βίο, υπό την έννοια που εκτέθηκε ανωτέρω, με συνέπεια το δικαίωμα πληροφόρησης να έχει, καταρχήν, μεγαλύτερη βαρύτητα από τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη, η επιλογή της διαγραφής θα πρέπει να βασίζεται σε ιδιαίτερα ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την αναλήθεια των πληροφοριών. Σε τέτοιες περιπτώσεις, εάν εξακολουθεί να υπάρχει εύλογη αμφιβολία ως προς την αλήθεια ή αναλήθεια των πληροφοριών, η διαγραφή θα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να αποκλείεται. Σε κάθε περίπτωση, και κατά μείζονα λόγο όταν το επίμαχο περιεχόμενο αφορά ένα πρόσωπο λόγω του ρόλου που αυτό διαδραματίζει στον δημόσιο βίο, το αίτημα για τη διαγραφή συνδέσμων δεν θα μπορεί να γίνει δεκτό στην περίπτωση που το επίμαχο άρθρο εκφράζει απλώς απόψεις, έστω και ιδιαίτερα επικριτικές και διατυπωμένες και με πολύ αιχμηρό και ασεβές ύφος, ή εάν πρόκειται για σάτιρα[42]. Συγκεκριμένα, η διόρθωση των αναληθών δεδομένων αφορά, πληροφορίες σχετικά με τα δεδομένα και όχι με απόψεις, οι οποίες συμβάλλουν, με οποιονδήποτε τρόπο, στην ανάπτυξη του δημόσιου διαλόγου σε μια δημοκρατική κοινωνία, υπό την προϋπόθεση ότι δεν διολισθαίνουν σε δυσφήμιση. Αντιθέτως, είναι σαφές ότι ακόμη και σε περίπτωση αρχικής απόρριψης του αιτήματος, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης θα υποχρεούται να προβεί στη διαγραφή, εάν η αναλήθεια των πληροφοριών διαπιστωθεί περαιτέρω με δικαστική απόφαση.

48. Τέλος, όταν οι περιστάσεις της υπόθεσης το απαιτούν, προκειμένου να αποτραπεί ανεπανόρθωτη βλάβη για το υποκείμενο των δεδομένων, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης θα μπορεί να αναστείλει προσωρινά την ηλεκτρονική παραπομπή[43] ή να αναφέρει στα αποτελέσματα αναζήτησης ότι αμφισβητείται η αλήθεια ορισμένων εκ των πληροφοριών που

[42] Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης Μαΐου 2021, Milosavlievic κατά Σερβίας (CE:ECHR:2021:0525JUD005757414, § 63).

[43] Η δυνατότητα προσωρινού περιορισμού της επεξεργασίας δεδομένων προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 18, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ΓΚΠΔ, για την περίπτωση που η ακρίβεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αμφισβητείται από το υποκείμενο των δεδομένων, και για χρονικό διάστημα που επιτρέπει στον υπεύθυνο επεξεργασίας να επαληθεύσει την ακρίβεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

περιλαμβάνονται στο περιεχόμενο στο οποίο παραπέμπει ο επίμαχος σύνδεσμος[44], με την επιφύλαξη, σε κάθε περίπτωση, του δικαιώματος, καταρχάς, του εκδότη του ιστοτόπου να αμφισβητήσει την εν λόγω πρωτοβουλία ενώπιον της δικαστικής αρχής.

49. Η προτεινόμενη λύση καθιστά, κατά τη γνώμη μου, δυνατή τη σύνθεση των διαφόρων διακυβευόμενων δικαιωμάτων κατά τρόπο ισορροπημένο, αποτρέποντας επίσης τον κίνδυνο μετατροπής της Google σε «κριτή της αλήθειας» ή επιβολής ενός είδους ιδιωτικής λογοκρισίας των πληροφοριών στο διαδίκτυο. Ο τελευταίος αυτός κίνδυνος θα μπορούσε εύκολα να επέλθει, σε περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης υπείχε γενικές υποχρεώσεις μη φιλοξενίας δημοσιεύσεων που περιέχουν αναληθείς πληροφορίες ή γενικές υποχρεώσεις εξακρίβωσης του κατά πόσον οι πληροφορίες που αποτελούν αντικείμενο αιτήματος διαγραφής είναι αναληθείς ή μη. Πράγματι, στην περίπτωση αυτή, η μηχανή αναζήτησης, προς αποφυγή ενδεχόμενων ευθυνών, θα ενθαρρυνόταν να διαγράψει τους συνδέσμους προς κάθε αμφίβολο περιεχόμενο, ακόμη και ελλείψει στοιχείων από τα οποία να προκύπτει εύλογα η αναλήθεια του περιεχομένου, με αποτέλεσμα να θίγεται σημαντικά η ελευθερία πληροφόρησης. Για την αντιμετώπιση του εν λόγω κινδύνου θα ήταν σκόπιμη η πρόβλεψη διαδικαστικών σταδίων για την άσκηση του δικαιώματος διαγραφής με την επιβολή συγκεκριμένων υποχρεώσεων σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

50. Βάσει του συνόλου των ανωτέρω εκτιμήσεων, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα ότι το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του κανονισμού ΓΚΠΔ έχει την έννοια ότι δεν μπορεί να λαμβάνεται καταρχήν υπόψη, κατά τη στάθμιση των αντικρουόμενων δικαιωμάτων που θεμελιώνονται στα άρθρα 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, η οποία διενεργείται στο πλαίσιο της εξέτασης αιτήματος διαγραφής που απευθύνεται στον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης και στηρίζεται στη φερόμενη αναλήθεια των πληροφοριών που εμφανίζονται στο περιεχόμενο προς το οποίο γίνεται ηλεκτρονική παραπομπή, εάν το υποκείμενο των δεδομένων θα μπορούσε να αποκτήσει ευλόγως –π.χ. μέσω της έκδοσης προσωρινής διαταγής– πρόσβαση σε νομική προστασία έναντι του παρόχου του περιεχομένου. Στο πλαίσιο ενός τέτοιου αιτήματος, το υποκείμενο των δεδομένων οφείλει να προσκομίσει εκ πρώτης όψεως αποδεικτικά στοιχεία περί της αναλήθειας του περιεχομένου του οποίου ζητείται η διαγραφή, εφόσον τούτο δεν είναι, ιδίως λόγω της φύσης των επίμαχων πληροφοριών, προφανώς αδύνατο ή υπερβολικά δυσχερές. Ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης οφείλει να διενεργεί τους ελέγχους σχετικά με τη φερόμενη ανακρίβεια των δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία, οι οποίοι εμπίπτουν στις συγκεκριμένες δυνατότητές του, περιλαμβανομένης της επικοινωνίας, εφόσον είναι δυνατόν, με τον εκδότη της ιστοσελίδας προς την οποία γίνεται ηλεκτρονική παραπομπή. Όταν οι περιστάσεις της υπόθεσης το απαιτούν, προκειμένου να αποτραπεί ανεπανόρθωτη βλάβη του υποκειμένου των δεδομένων, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης μπορεί να αναστείλει προσωρινά την ηλεκτρονική παραπομπή ή να αναφέρει στα αποτελέσματα αναζήτησης ότι αμφισβητείται η αλήθεια ορισμένων εκ των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στο περιεχόμενο στο οποίο παραπέμπει ο επίμαχος σύνδεσμος.

Γ. Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

51. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το BGH ερωτά κατ' ουσίαν το Δικαστήριο εάν, κατά τη διενεργούμενη σύμφωνα με το άρθρο 12, στοιχείο β′, και το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 95/46 και το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του ΓΚΠΔ στάθμιση

[44] Βλ., για μια τέτοια λύση, απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης Μαρτίου 2009, Times Newspaper Ltd κατά Ηνωμένου Βασιλείου (αριθ. 1 και αριθ. 2) (CE:ECHR:2009:0310JUD000300203).

των αντικρουόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων που θεμελιώνονται στα άρθρα 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, στο πλαίσιο αιτήματος διαγραφής προς τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, υπό την ιδιότητά του ως υπευθύνου επεξεργασίας, το οποίο έχει ως αντικείμενο τη διαγραφή από τα αποτελέσματα αναζήτησης εικόνων που διενεργείται με βάση το όνομα φυσικού προσώπου, φωτογραφιών, οι οποίες εμφανίζονται υπό τη μορφή μικρογραφιών προεπισκόπησης και απεικονίζουν το εν λόγω πρόσωπο, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το γενικό πλαίσιο των δημοσιεύσεων στο διαδίκτυο στις οποίες εμφανίζονται αρχικά οι ανωτέρω φωτογραφίες, πλαίσιο το οποίο δεν εμφανίζεται μεν μέσω της μηχανής αναζήτησης, πλην όμως στο οποίο παραπέμπει απλώς ο σύνδεσμος που εμφανίζεται ταυτόχρονα με τις εν λόγω μικρογραφίες προεπισκόπησης. Το BGH διευκρινίζει ότι μολονότι οι φωτογραφίες των εναγόντων της κύριας δίκης, αυτοτελώς θεωρούμενες, ουδέν συνεισφέρουν στον δημόσιο διάλογο, εντούτοις, στο πλαίσιο του άρθρου στο οποίο εντάσσονται, συμβάλλουν στη διάδοση των πληροφοριών και των απόψεων που εκφράζονται σε αυτό.

52. Η Google υποστηρίζει ότι το εν λόγω ερώτημα είναι υποθετικό, αφενός, διότι, αντιθέτως προς ό,τι προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η διαφορά της κύριας δίκης δεν έχει ως αντικείμενο αίτημα διαγραφής των αποτελεσμάτων αναζήτησης εικόνων που διενεργήθηκε με βάση το όνομα των εναγόντων, αλλά τη γενική απαγόρευση εμφάνισης των μικρογραφιών προεπισκόπησης των εικόνων που εμφανίζονται σε ένα από τα επίμαχα άρθρα και, αφετέρου, διότι δεν υφίσταται πλέον ηλεκτρονική παραπομπή από τη Google προς τις επίμαχες φωτογραφίες από τον Σεπτέμβριο του 2017, ενώ τα επίμαχα άρθρα δεν είναι πλέον διαθέσιμα στην ιστοσελίδα g-net από τις 28 Ιουνίου 2018. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα της προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο[45]. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβάλει εθνικό δικαστήριο μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το ζήτημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί[46]. Εν προκειμένω, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν προκύπτει προδήλως ότι το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας 95/46 και του ΓΚΠΔ δεν είναι πραγματικό ή ότι η ερμηνεία τους ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης. Όσον αφορά, ειδικότερα, το γεγονός ότι ούτε οι επίμαχες φωτογραφίες ούτε τα επίμαχα άρθρα εμφανίζονται πλέον στην ιστοσελίδα g-net, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι βασίζεται στην παραδοχή ότι η διαγραφή του εν λόγω περιεχομένου έχει αμιγώς προσωρινό χαρακτήρα και ότι οι ενάγοντες της κύριας δίκης εξακολουθούν να έχουν συμφέρον στην έκδοση απόφασης επί του αιτήματός τους περί διαγραφής. Υπό αυτές τις συνθήκες, το υποστατό και η λυσιτέλεια της ζητούμενης ερμηνείας δεν μπορούν, κατά τη γνώμη μου, να αμφισβητηθούν.

53. Όσον αφορά την ουσία του ερωτήματος που υπέβαλε το BGH, πρέπει, καταρχάς, να επισημανθεί ότι, όπως ορθώς παρατηρεί η Google, οι κανόνες που ισχύουν για τη διαδικτυακή αναζήτηση ισχύουν και για την αναζήτηση εικόνων με βάση το όνομα μέσω διαδικτυακής μηχανής

[45] Βλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Eulex Κοσσυφοπέδιο (C-283/20, EU:C:2022:126, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[46] Βλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Eulex Κοσσυφοπέδιο (C-283/20, EU:C:2022:126, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

αναζήτησης. Συνεπώς, η μνημονευόμενη στα σημεία 11 έως 19 των παρουσών προτάσεων νομολογία του Δικαστηρίου εφαρμόζεται και στην περίπτωση αιτημάτων διαγραφής που αφορούν τα αποτελέσματα αναζήτησης αυτού του είδους. Η εμφάνιση φωτογραφιών φυσικών προσώπων υπό τη μορφή μικρογραφιών προεπισκόπησης στα εν λόγω αποτελέσματα συνιστά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την οποία ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης αναλαμβάνει τον ρόλο του «υπε[υθύνου]» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας 95/46 και του άρθρου 4, σημείο 7, του ΓΚΠΔ, αντίστοιχα, ανταποκρινόμενος, στο πλαίσιο των ευθυνών, των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων του, στις απαιτήσεις που περιέχονται στις εν λόγω πράξεις. Στην περίπτωση αιτήματος διαγραφής των αποτελεσμάτων αναζήτησης εικόνων, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης θα πρέπει να διενεργήσει στάθμιση των διαφόρων αντικρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων και να αξιολογήσει εάν υπερισχύουν τα δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου των δεδομένων ή η ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης. Κατά την εν λόγω στάθμιση θα πρέπει να λάβει υπόψη το σύνολο των κρίσιμων στοιχείων[47].

54. Το ζήτημα εάν μεταξύ των εν λόγω στοιχείων πρέπει επίσης να περιληφθεί το περιεχόμενο της ιστοσελίδας στο οποίο εμφανίζεται η φωτογραφία της οποίας ζητείται η διαγραφή, εξαρτάται, κατά τη γνώμη μου, από τον ορθό προσδιορισμό του αντικειμένου της επίμαχης επεξεργασίας, καθώς και από τη φύση της εν λόγω επεξεργασίας. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, όπως προαναφέρθηκε, οι ενάγοντες ζητούν τη διαγραφή των συνδέσμων προς τέσσερις φωτογραφίες οι οποίες τους απεικονίζουν. Ωστόσο, το εν λόγω αίτημα δεν έχει ως αντικείμενο ούτε τις πληροφορίες που περιέχονται στο κείμενο του άρθρου που εμφανίζεται στην ιστοσελίδα του εκδότη ταυτόχρονα με τις ανωτέρω φωτογραφίες, ούτε τις φωτογραφίες αυτές ως οπτικό και περιγραφικό υπόθεμα του εν λόγω κειμένου και ως αναπόσπαστο μέρος του επίμαχου άρθρου. Η ευρετηρίαση μέσω διαδικτυακής αναζήτησης του συνδέσμου που παραπέμπει στο εν λόγω άρθρο και στις περιεχόμενες σε αυτό φωτογραφίες αποτελεί διαφορετική επεξεργασία, με διαφορετικό αντικείμενο, στην οποία οι ενάγοντες εναντιώνονται με χωριστό αίτημα διαγραφής (αίτημα σε σχέση με το οποίο το BGH υπέβαλε το πρώτο προδικαστικό ερώτημα).

55. Με την ανεύρεση των φωτογραφιών φυσικών προσώπων που είναι δημοσιευμένες στο διαδίκτυο και την αναπαραγωγή τους στα αποτελέσματα αναζήτησης εικόνων υπό τη μορφή μικρογραφιών προεπισκόπησης, ανεξαρτήτως του περιεχομένου σε σχέση με το οποίο εμφανίζονται και αφαιρώντας από αυτές την ενδεχομένως πληροφοριακή ή περιγραφική αξία που τους είχε αποδοθεί αρχικά, ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης παρέχει μια υπηρεσία στο πλαίσιο της οποίας προβαίνει σε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα η οποία είναι αυτοτελής και διακρίνεται τόσο από εκείνη στην οποία προβαίνει ο εκδότης της ιστοσελίδας από την οποία προέρχονται οι φωτογραφίες όσο και από εκείνη, για την οποία ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης είναι επίσης υπεύθυνος, της ηλεκτρονικής παραπομπής προς την εν λόγω σελίδα. Όπως ορθώς επισήμανε το BGH, δοθέντος του χαρακτήρα της εν λόγω επεξεργασίας, κατά την οποία μέρος του περιεχομένου που δημιουργήθηκε από τρίτους, το οποίο διαθέτει αυτοτέλεια, αποσπάται και εμφανίζεται χωριστά, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης δεν φαίνεται να ενεργεί υπό την ιδιότητα του μεσάζοντος αλλά, μάλλον, υπό την ιδιότητα του δημιουργού του περιεχομένου.

[47] Όσον αφορά τα κρίσιμα στοιχεία για τους σκοπούς μιας τέτοιας στάθμισης όταν η φερόμενη ως παράνομη συμπεριφορά αφορά τη δημοσίευση φωτογραφιών, βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης Φεβρουαρίου 2012, Von Hannover κατά Γερμανίας (CE:ECHR:2012:0207JUD004066008, § 109 έως 113 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

56. Από τα ανωτέρω προκύπτει, κατά τη γνώμη μου, ότι κατά τη διενεργούμενη σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της οδηγίας 95/46 και του ΓΚΠΔ στάθμιση των αντικρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της εξέτασης ενός αιτήματος διαγραφής φωτογραφιών που απεικονίζουν ένα φυσικό πρόσωπο από τα αποτελέσματα αναζήτησης εικόνων η οποία διενεργήθηκε με βάση το όνομα του εν λόγω προσώπου, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μόνον η πληροφοριακή αξία των φωτογραφιών ως τέτοιων, ανεξαρτήτως του περιεχομένου σε σχέση με το οποίο εμφανίζονται οι φωτογραφίες αυτές στην ιστοσελίδα από την οποία προέρχονται. Αντιστρόφως, σε περίπτωση που αμφισβητηθεί, κατά την εξέταση αιτήματος διαγραφής του συνδέσμου που παραπέμπει σε ιστοσελίδα, η εμφάνιση φωτογραφιών στο πλαίσιο του περιεχομένου της εν λόγω σελίδας, κατά τη στάθμιση αυτή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η πληροφοριακή αξία που αποκτούν οι εν λόγω φωτογραφίες στο πλαίσιο αυτό.

57. Τα επιχειρήματα που προέβαλε η Google με τις γραπτές παρατηρήσεις της δεν αναιρούν, κατά τη γνώμη μου, ένα τέτοιο συμπέρασμα. Μολονότι είναι αληθές ότι κατά την αναζήτηση εικόνων, οι μικρογραφίες προεπισκόπησης φαίνεται να περιέχουν τον σύνδεσμο που παραπέμπει στο περιεχόμενο της ιστοσελίδας στο οποίο εμφανίζονται, εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι η εμφάνισή τους μέσω της μηχανής αναζήτησης είναι εντελώς ανεξάρτητη και δεν συνδέεται με το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι φωτογραφίες αυτές. Σε αντίθεση με την περίπτωση της διαδικτυακής αναζήτησης, τα αποτελέσματα της οποίας δεν επιτρέπουν την άμεση χρήση του περιεχομένου προς το οποίο γίνεται ηλεκτρονική παραπομπή, κατά την αναζήτηση εικόνων, η εμφάνιση του γραφικού περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένων των μικρογραφιών προεπισκόπησης φωτογραφιών που είναι δημοσιευμένες στο διαδίκτυο, αποτελεί αυτή καθεαυτήν το αποτέλεσμα της αναζήτησης στην οποία προέβη ο χρήστης, ανεξαρτήτως της μεταγενέστερης απόφασής του να αποκτήσει ή μη πρόσβαση στην αρχική ιστοσελίδα. Ομοίως, το γεγονός, το οποίο επισήμανε το αιτούν δικαστήριο, ότι μια τέτοια εμφάνιση ανταποκρίνεται στο επιχειρηματικό μοντέλο της Google και ότι τούτο δεν θα ήταν τεχνικά δυνατόν να επιτευχθεί διαφορετικά, δεν αναιρεί τον αυτοτελή χαρακτήρα της επεξεργασίας δεδομένων που συνεπάγεται η εν λόγω εμφάνιση.

58. Ασφαλώς, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο, το υποκείμενο των δεδομένων, ζητώντας τη διαγραφή των φωτογραφιών που το απεικονίζουν, να επιδιώκει στην πραγματικότητα να περιορίσει την πρόσβαση, μέσω του συνδέσμου που συνοδεύει τις εν λόγω φωτογραφίες, στο περιεχόμενο σε σχέση με το οποίο αυτές εμφανίζονται και στις πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε αυτό και παρουσιάζουν ενδεχομένως ενδιαφέρον για το κοινό. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι μολονότι η διαγραφή φωτογραφιών από τα αποτελέσματα αναζήτησης εικόνων περιορίζει αναμφίβολα τις δυνατότητες πρόσβασης στο περιεχόμενο σε σχέση με το οποίο εμφανίζονται οι εν λόγω εικόνες, εντούτοις, το περιεχόμενο εξακολουθεί να είναι άμεσα προσβάσιμο μέσω της παραδοσιακής διαδικτυακής αναζήτησης. Άλλωστε, μια τέτοια αναζήτηση καθιστά δυνατή την εμφάνιση, μέσω του συνδέσμου που ευρετηριάζεται, ολόκληρου του περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένων των φωτογραφιών, οι οποίες, στο αρχικό τους πλαίσιο, επιτελούν πλήρως τον ρόλο που ενδεχομένως τους έχει ανατεθεί από τον εκδότη του ιστοτόπου, δηλαδή τη διάδοση και επιβεβαίωση των παρεχόμενων πληροφοριών και των εκφραζόμενων απόψεων. Επομένως, στην υπόθεση της κύριας δίκης, ακόμη και αν το αίτημα διαγραφής των συνδέσμων προς τα επίμαχα άρθρα πρέπει να απορριφθεί, δεδομένης της υπεροχής της ελευθερίας έκφρασης και πληροφόρησης έναντι των δικαιωμάτων σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εναγόντων, η ενδεχόμενη αποδοχή του αιτήματος διαγραφής των φωτογραφιών που τους απεικονίζουν δεν περιορίζει υπέρμετρα ούτε αδικαιολόγητα την εν λόγω ελευθερία, εφόσον, όπως επισημαίνει το BGH, οι φωτογραφίες αυτές έχουν ελάχιστη πληροφοριακή αξία όταν αποσπώνται από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται.

59. Λαμβανομένων υπόψη των διευκρινίσεων που περιλαμβάνονται στο προηγούμενο σημείο, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξα με το σημείο 56 των παρουσών προτάσεων, όχι μόνο δεν παρέχει σχεδόν απόλυτη προστασία στο δικαίωμα στην εικόνα, αλλά αναγνωρίζει στο εν λόγω δικαίωμα την ορθή θέση του μεταξύ των δικαιωμάτων που αφορούν την προσωπικότητα. Συγκεκριμένα, η εικόνα ενός ατόμου είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, στο μέτρο που εκφράζει τη μοναδικότητά του και επιτρέπει τη διαφοροποίησή του από τους ομοίους του. Το δικαίωμα του ατόμου στην προστασία της εικόνας του αποτελεί μία από τις προϋποθέσεις για την προσωπική του ολοκλήρωση και προϋποθέτει ότι το άτομο έχει τον έλεγχο της εικόνας του και, ιδίως, τη δυνατότητα να αρνηθεί τη διάδοσή της[48]. Επομένως, μολονότι, αναμφίβολα, η ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης περιλαμβάνει τη δημοσίευση φωτογραφιών[49], εντούτοις, η προστασία του δικαιώματος του προσώπου στην εμπιστευτικότητα αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο αυτό, δεδομένης της ικανότητας των φωτογραφιών να μεταδίδουν ιδιαίτερα προσωπικές, αν όχι απόκρυφες πληροφορίες, για ένα άτομο ή την οικογένειά του[50].

60. Βάσει του συνόλου των ανωτέρω εκτιμήσεων, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ότι το άρθρο 12, στοιχείο β′, και το άρθρο 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 95/46, καθώς και το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του ΓΚΠΔ έχουν την έννοια ότι κατά τη διενεργούμενη στάθμιση των αντικρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων που θεμελιώνονται στα άρθρα 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, στο πλαίσιο αιτήματος διαγραφής προς τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, το οποίο έχει ως αντικείμενο τη διαγραφή από τα αποτελέσματα αναζήτησης εικόνων που διενεργείται με βάση το όνομα φυσικού προσώπου, φωτογραφιών, οι οποίες εμφανίζονται υπό τη μορφή μικρογραφιών προεπισκόπησης και απεικονίζουν το εν λόγω πρόσωπο, δεν πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το γενικό πλαίσιο των δημοσιεύσεων στο διαδίκτυο στις οποίες εμφανίζονται αρχικά οι ανωτέρω φωτογραφίες.

V. Πρόταση

61. Υπό το πρίσμα του συνόλου των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το BGH ως εξής:

1) Το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του κανονισμού 2016/679 έχει την έννοια ότι δεν μπορεί να λαμβάνεται καταρχήν υπόψη, κατά τη στάθμιση των αντικρουόμενων δικαιωμάτων που θεμελιώνονται στα άρθρα 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, η οποία διενεργείται στο πλαίσιο της εξέτασης αιτήματος διαγραφής που απευθύνεται στον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης και στηρίζεται στη φερόμενη αναλήθεια των πληροφοριών που εμφανίζονται στο περιεχόμενο προς το οποίο γίνεται ηλεκτρονική παραπομπή, το κατά πόσον το υποκείμενο των δεδομένων θα μπορούσε να αποκτήσει ευλόγως –π.χ. μέσω της έκδοσης προσωρινής διαταγής– πρόσβαση σε νομική προστασία έναντι του παρόχου του περιεχομένου. Στο πλαίσιο ενός τέτοιου αιτήματος, το υποκείμενο των δεδομένων οφείλει να προσκομίσει εκ πρώτης όψεως αποδεικτικά στοιχεία περί της αναλήθειας του περιεχομένου του οποίου ζητείται η διαγραφή, εφόσον τούτο δεν είναι, ιδίως λόγω της φύσης των επίμαχων πληροφοριών, προφανώς αδύνατο ή υπερβολικά δυσχερές. Ο φορέας εκμετάλλευσης της

[48] Απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης Φεβρουαρίου 2012, Von Hannover κατά Γερμανίας (CE:ECHR:2012:0207JUD004066008, § 96).

[49] Απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Δεκεμβρίου 2006, Verlagsgruppe κατά Αυστρίας (CE:ECHR:2006:1214JUD001052002, § 29 και 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[50] Απόφαση του ΕΔΔΑ της 7ης Φεβρουαρίου 2012, Von Hannover κατά Γερμανίας (CE:ECHR:2012:0207JUD004066008, § 103 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

μηχανής αναζήτησης οφείλει να διενεργεί τους ελέγχους σχετικά με τη φερόμενη ανακρίβεια των δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία, οι οποίοι εμπίπτουν στις συγκεκριμένες δυνατότητές του, περιλαμβανομένης της επικοινωνίας, εφόσον είναι δυνατόν, με τον εκδότη της ιστοσελίδας προς την οποία γίνεται ηλεκτρονική παραπομπή. Όταν οι περιστάσεις της υπόθεσης το απαιτούν, προκειμένου να αποτραπεί ανεπανόρθωτη βλάβη του υποκειμένου των δεδομένων, ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης μπορεί να αναστείλει προσωρινά την ηλεκτρονική παραπομπή ή να αναφέρει στα αποτελέσματα αναζήτησης ότι αμφισβητείται η αλήθεια ορισμένων εκ των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στο περιεχόμενο στο οποίο παραπέμπει ο επίμαχος σύνδεσμος.

2) Το άρθρο 12, στοιχείο β′, και το άρθρο 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, της οδηγίας 95/46, καθώς και το άρθρο 17, παράγραφος 3, στοιχείο α′, του κανονισμού 2016/679 έχουν την έννοια ότι κατά τη διενεργούμενη στάθμιση των αντικρουόμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων που θεμελιώνονται στα άρθρα 7, 8, 11 και 16 του Χάρτη, στο πλαίσιο αιτήματος διαγραφής προς τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, το οποίο έχει ως αντικείμενο τη διαγραφή από τα αποτελέσματα αναζήτησης εικόνων, η οποία διενεργείται με βάση το όνομα φυσικού προσώπου, φωτογραφιών, οι οποίες εμφανίζονται υπό τη μορφή μικρογραφιών προεπισκόπησης και απεικονίζουν το εν λόγω πρόσωπο, δεν πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το γενικό πλαίσιο των δημοσιεύσεων στο διαδίκτυο στις οποίες εμφανίζονται αρχικά οι ανωτέρω φωτογραφίες.